

2012

7/8

INFORMATIE PROFESSIONAL

vakblad voor informatiewerkers

01

Onderhorig aan
Amerikaanse overheid?

Google

02

Ervaringen
TU Delft

**Open Access
Fonds**

03

CCDD presenteert
strategische agenda

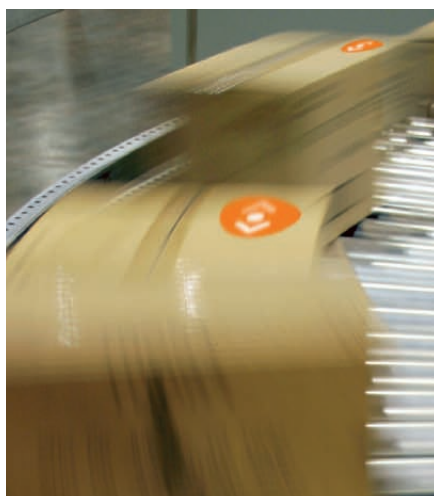
**Voor de
eeuwigheid?**

04

Onderzoek bij
Hanzehogeschool

**Kennis delen
met Yammer**

Bibliotheek-
netwerk
**Logistieke
optimalisatie**

18 **Tom Steffens** Logistieke optimalisatie van het bibliotheeknetwerk

Openbare bibliotheken en webwinkels kunnen meer van elkaar leren dan op het eerste gezicht lijkt. In een deelproject van het R&D-onderzoek 'Cross-chain order fulfilment coordination for internet sales' brengt DINALOG beide werelden samen.

22 **Ronald de Nijs** Op zoek naar het schaap met vijf poten

Randstad/Probiblio bestaat vijftien jaar als samenwerkingsverband voor het werven, selecteren en detacheren van informatiefprofessionals. Een interview met intercedent Marianne Warmerdam.

25 **Anke Versteeg en Just de Leeuwe** Experimenteren met een Open Access Fonds

Om Open Access onder de eigen medewerkers te promoten, beschikt TU Delft over een Open Access Fonds. Wat heeft dit fonds de afgelopen jaren opgeleverd?

34 **Peter van Dijk, Lennart Lok, Terence Wongsoikromo**

Kennisdelen met Yammer

Is sociale media tool Yammer ook een kennisdelingsinstrument? In de serie De jonge onderzoeker een verslag van een onderzoek naar het gebruik van Yammer bij de Hanzehogeschool.

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 30 augustus. Bijdragen voor dat nummer zijn welkom tot 14 augustus.

REDACTIONEEL

Stilstaan

Er zijn mensen die denken dat de bibliotheek een rustige omgeving is met weinig veranderingen. InformatieProfessional laat ook in deze editie weer zien dat er in ons vakgebied geen sprake is van stilstaan. De openbare bibliotheek vernieuwt zich volgens het concept van de webwinkel. Tom Steffens schrijft over innovatie in de bibliotheeklogistiek. In de wetenschappelijke bibliotheek zien we de opmars van Open Access. Anke Versteeg en Just de Leeuwe van de bibliotheek van de TU Delft berichten over het sponsoren van auteurs die in OA-tijdschriften publiceren. Maar juist ook in de hoek van het oude erfgoedmateriaal zien we allerlei interessante innovatieve ontwikkelingen. Lees het nieuws over het Nederlab dat gedigitaliseerde oude handschriften toegankelijk en doorzoekbaar gaat maken, het crowd sourcing-project waarmee teksten in gotisch schrift zijn toegevoegd aan de DBNL en de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid die opkomt voor de digitale duurzaamheid. Van informatiefprofessionals wordt gezien alle nieuwe ontwikkelingen overal flexibiliteit en bijscholing verwacht, zo lezen we in het interview met Marianne Warmerdam ter gelegenheid van het vijftienjarige bestaan van uitzendbureau Randstad/ProBiblio.

Wat verandert er allemaal bij u, beste lezer? Misschien kunt u daar deze zomermaanden even bij stilstaan. We horen het graag, per mail of per ansichtkaart. Fijne vakantie en tot september!

Jos van Dijk

redactie@informatieprofessional.nl

Openluchtbibliotheek

De Italiaanse kunstenaar Massimo Bartolini ontwikkelde voor het Gentse kunstfestival TRACK een openluchtbibliotheek. In de wijngaard van de Sint-Pietersabdij, een oase van groen en rust in het centrum van Gent, bevinden zich

een aantal rijen boekenkasten. In de symbolische schaduw van de Boekentoren kunnen bezoekers hier tweedehandsboeken uitleenen, kopen of ruilen. Bartolini plaatste de kasten in het verlengde van de wijnranken, evenwijdig leu-

nend tegen de helling van de tuin. Zoals goede wijn kunnen volgens de kunstenaar ook boeken geestverruimend werken. De openluchtbibliotheek is tot 16 september te bezoeken.
track.be

Amerikaanse bibliotheken eisen betere ebookdienstverlening

Bibliotheken willen gebruikers betere toegang bieden tot digitale publicaties.

Meer dan 90 grote openbare bibliotheken in de Verenigde Staten en Canada zijn een initiatief gestart om betere dienstverlening voor ebooks af te dwingen. Het initiatief, ReadersFirst genoemd, richt zich op zogeheten e-contentproviders, de bedrijven die de digitale publicaties van uitgevers ontsluiten voor bibliotheken. De bibliotheken, waaronder de New York Public Library en Cambridge Libraries, eisen dat de e-contentproviders lezers betere toegang bieden tot ebooks en andere digitale uitgaven. Ze hebben vier eisen op tafel gelegd:

Foto: Megan Trace

- > Bibliotheekgebruikers moeten via één catalogus het gehele aanbod van een bibliotheek kunnen doorzoeken. E-contentproviders werken nu vaak met aparte catalogi die alleen de producten bevatten die zij aanbieden.
- > Communicatie met bibliotheekgebruikers over bijvoorbeeld reserveringen, uitleen-

gen en boetes moet via het systeem van de bibliotheek plaatsvinden en door bibliothecarissen geïnitieerd worden. Nu moeten zowel bibliothecarissen als gebruikers vaak aparte sites bezoeken en zijn het vaak de e-contentbedrijven die mededelingen doen over ebooks.

- > Bibliotheken moeten de vrije

keuze krijgen om de digitale producten die ze willen aanbieden te bestellen. Ze moeten niet gebonden zijn aan bepaalde bedrijven en/of technische systemen.

- > Bibliotheekgebruikers moeten ebooks kunnen downloaden die te lezen zijn op alle soorten ereaders, van de Kindle tot de Nook tot de iPad.

De e-contentproviders moeten voldoen aan deze eisen, anders kunnen bibliotheken niet langer functioneren als belangrijke leveranciers van informatie. De 92 bibliotheken die zich hebben aangesloten bij ReadersFirst, zullen voortaan bij de aankoop van digitale content rekening houden met de bereidheid van de bedrijven om de eisen in te willigen.

www.readersfirst.org

NWO investeert 2 miljoen euro in dataverzameling Nederlab

Onderzoekers gaan alle Nederlandse gedigitaliseerde teksten aan elkaar koppelen en doorzoekbaar maken.

Een groep onderzoekers heeft een subsidie van ruim twee miljoen euro van NWO gekregen voor het project 'Nederlab – een laboratorium voor onderzoek naar de veranderingspatronen in de Nederlandse taal en cultuur'. Binnen Nederlab zal één open access-interface ontwikkeld worden om alle Nederlandse gedigitaliseerde teksten (boeken, tijdschriften en handschriften) vanaf de achttiende eeuw te kunnen doorzoeken. De tekstcorpora van onder meer de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL), de Koninklijke Bibliotheek (KB), het Instituut voor Neder-

landse Lexicologie, het Meertens Instituut en Huygens ING zullen aan elkaar gekoppeld worden zodat ze via één portalsite doorzoekbaar gemaakt kunnen worden. Projectleider is Hans Bennis, taalkundige en directeur van het Meertensinstituut, een onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

De interface die tekstanalysesoftware zal bevatten, kan onder meer gebruikt worden om via veranderingen in de taal historische en culturele veranderingen te onderzoeken. Eind 2013 zal het eerste prototype gereed

Een door de KB gedigitaliseerd middeleeuws handschrift

zijn en in 2014 zullen de definitieve versies van de interface en het tekstanalyseprogramma voltooid en voor iedereen beschikbaar zijn.

Indonesië wil manuscripten terug van Nederland

Gouverneur van Jogjakarta wil toegang tot erfgoed dat in de koloniale tijd is gestolen.

Hamengku Buwono X, gouverneur en sultan van Jogjakarta, eist dat Nederland en Groot-Brittannië de duizenden boeken en manuscripten teruggeven die in de negentiende eeuw zijn gestolen uit het Paleis van Jogjakarta. Het zou om ongeveer 7.000 werken gaan op het gebied van poëzie, filosofie en dans.

Bij de verovering van het paleis in 1812 heeft de Engelse gouverneur van Java, Thomas Stamford Raffles, de bibliotheek geplunderd. Een week lang verscheepte hij elke dag vijf kratten met boeken naar Londen. De paleisbibliotheek beschikt nog

maar over 363 originele handschriften. De meeste gestolen manuscripten bevinden zich bij de British Council en de Raffles Foundation in Londen en enkele in Nederland.

De gouverneur van Jogjakarta heeft volgens het Indonesische dagblad *Republika* tijdens een bezoek van de Nederlandse ambassadeur gezegd dat hij op zijn minst kopieën van de werken wil hebben, zodat de Indonesiërs toegang tot hun eigen erfgoed krijgen. Bibliotheekbestuurder GBPH Prabukusumo wil naar de Verenigde Naties stappen als Nederland en Groot-Brittannië de

Standbeeld van Thomas Stamford Raffles in Singapore.

De Brit geldt als de oprichter van de stadstaat Singapore (nu een republiek) waar hij na zijn vertrek uit Indonesië naartoe ging.

gestolen werken niet vrijwillig teruggeven. Volgens Prabukusumo is de paleisbibliotheek de rechtmatige eigenaar van de manuscripten. <

Een 100% Google-vrije onderneming?

Internetondernemer haalt omzet van 10 miljard euro zonder hulp van de grootste zoekmachine.

De Franse internetondernemer Jacques-Antoine Granjon streeft ernaar te groeien zonder Google en Facebook. Granjon, CEO van kledingsite Vente Privée, zegt in een interview met het Nederlandse technologieweblog Sync groot te zijn geworden zonder zoekmachinemarketingstrategie en zonder advertenties op Google. Ook in Facebook gelooft de ondernemer, die al sinds de jaren tachtig handelt in restpartijen kleding

Jacques-Antoine Granjon

van designmerken, niet.

De afgelopen tien jaar is de online omzet van Vente Privée gestegen tot 10 miljard euro. Granjon zegt geen eurocent geïnvesteerd te hebben in advertenties op Google voor de

Franse markt. Het bedrijf is actief in negen landen, waaronder Frankrijk, Nederland en de Verenigde Staten. 75 procent van de omzet haalt Granjon in zijn eigen land.

'Ik ben de enige persoon op aarde die kan zeggen dat ik 1 miljard dollar verdien op internet, zonder hulp van Google. Andere bedrijven besteden miljoenen aan marketing bij Google en worden daarom nooit winstgevend,' zegt Granjon tegen Sync.

De interviewer, die ook met marketingmanager Julien Zakoian van Vente Privée heeft gesproken, plaatst wel een kanttekening bij de uitspraak van Granjon: om kopers te trekken voor de buitenlandse winkelsites, maakt Vente Privée sinds kort wel gebruik van betaalde advertentiemoederwoorden bij Google. Je zou dus kunnen zeggen dat de Franse webwinkel Google-vrij gegroeid is. Maar verfrissend is Granjons geloof in zijn eigen kracht wel. <

Op p. 10-11 staat een achtergrondartikel over Google.

Vrijwilligers maken oude teksten toegankelijk

Omvangrijke teksten in gotisch schrift worden met de hand getranscribeerd en toegevoegd aan de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren.

Foto: Gemeente Krimpen aan den IJssel

Huib Neven (midden) ontvangt de Guldemont-oorkonde van de gemeente Krimpen aan den IJssel voor zijn bijdragen aan de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal

Een groep van circa 100 vrijwilligers onder leiding van Nicoline van der Sijs van het Meertens Instituut en Hans Beelen van de Universiteit van Oldenburg is bezig met het digitaliseren van gedrukte Nederlandstalige teksten uit de vijftiende tot en met de negentiende eeuw. Omdat deze in gotisch schrift zijn gezet, kunnen ze niet worden gelezen met OCR. Al het materiaal wordt daarom met de hand getranscribeerd. Voor dit omvangrijke crowd sourcing-project is de Stichting Vrijwilligersnetwerk

Nederlandse Taal (SVNT) opgericht. Inmiddels is een groot aantal vaak zeer omvangrijke teksten getranscribeerd, naast laatmiddeleeuwse en vroegmoderne bijbelvertalingen ook enkele teksten van taalkundig, literair en of taalhistorisch belang (psalmberijmingen, woordenboeken, spreekwoordenverzamelingen). Alle tek-

sten worden gepubliceerd bij de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). De bijbelvertalingen zijn bovendien met de fotoscans te bekijken op de website van het NBG. Op biblija.net kunnen alle gedigitaliseerde bijbels, waaronder de eerste druk van de Statenvertaling van 1637, vers voor vers en hoofdstuk voor hoofdstuk met elkaar worden vergeleken.

In mei zijn weer vijf nieuwe teksten die van belang zijn voor historisch, taalkundig en letterkundig onderzoek, toegevoegd aan de al bij DANS gedeponeerde set. Naast de Vorstermanbijbel uit 1528/1531 en het Nieuwe Testament van Jan Utenhove uit 1556 zijn dat drie 'wereldlijke' teksten. De omvangrijkste is het *Huishoudelyk woordboek* van Noël Chomel uit (1743); deze tweedelige encyclopedie uit de achttiende eeuw telt maar liefst 1500 pagina's en is vertaald uit het Frans. Het boek geeft overvloedige informatie over een groot aantal praktische huishoudelijke zaken: recepten, tips voor de gezondheid van mens en vee, tuinieren et cetera. <

Brill neemt fonds KITLV Press over

Digitale versies van tijdschriften worden via open access toegankelijk.

Brill en de Vereniging voor Taal-, Land- en Volkenkunde hebben overeenstemming bereikt over de overname door Brill van alle activa van KITLV Press te Leiden. De overname betreft internationaal goed aangeschreven (Engelstalige) tijdschriften als *Bijdragen tot de Land-, Taal- en Volkenkunde* (sinds 1853) en *The New West Indian Guide* (1919). Voorts wordt het boekenfonds van circa 450 titels overgenomen. De omzet van het fonds be-

draagt ruim 100.000 euro op jaarbasis. Een bijzonder onderdeel van de overeenkomst betreft het open access-sponsorschap door de Vereniging van de digitale editie van de tijdschriften, waardoor Brill deze wereldwijd vrijelijk toegankelijk kan maken voor geïnteresseerde wetenschappers en studenten. Professor Gert Oostindie, directeur Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, zegt in een persbericht: 'Dit is

een goede stap. Ook in de nieuwe situatie is de betrokkenheid van ons instituut ten behoeve van het hoge wetenschappe-

lijke niveau van de uitgaven gewaarborgd. We zien uit naar de samenwerking.' <

Parfum met de geur van boeken

Om te voorkomen dat de geur van boeken verloren gaat nu het ebook zo populair wordt, hebben Geza Schoen, Gerhard Steidl en Wallpaper* magazine een parfum op de markt gebracht dat naar boeken ruikt. Paper Passion kost 88 euro per flesje en is verpakt in een door Karl Lagerfeld ontworpen boekachtige doos. <

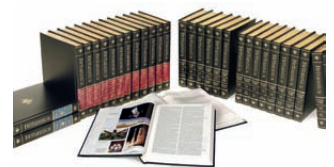
>> Bezoekersaantallen Airport Library boven verwachting

Airport Library meldt in haar onlangs verschenen jaarverslag een grote toename van het aantal bezoekers in het afgelopen jaar. Ruim 300.000 passagiers bezochten in 2011 de bibliotheek op Amsterdam Airport Schiphol. Dat is vijftig procent meer dan de oorspronkelijke doelstelling.

Deze openbare bibliotheek, de eerste op een luchthaven, is 24 uur per dag open en biedt reizigers een inspirerende plek met een grote variëteit aan (digitale) mogelijkheden. <

>> Britannica in Bing

De Encyclopedia Britannica wordt een onderdeel van Microsofts zoekmachine Bing. Bij het zoeken wordt automatisch informatie uit de Britannica getoond die te maken heeft met de ingevulde zoekopdracht. Voorlopig is deze functie alleen beschikbaar voor Amerikaanse gebruikers van Bing. Bing verwijst overigens ook naar de online encyclopedieën Wikipedia, Qbase en Qwiki. Deze verwijzingen bestaan alleen uit een link en niet uit tekst die rechtstreeks uit de bronnen komt. <

Laatste papieren editie van Encyclopedia Britannica

>> Bibliotheken krijgen terrassen

Bezoekers van de vestiging Centrum van de Bibliotheek Haarlem en omstreken kunnen sinds kort op het terras boeken en tijdschriften lezen. Het terras is betaald door horeca-exploitant Coffee-star, die sinds mei een koffiehoeke in de bibliotheek exploiteert. De bibliotheek betaalde voor detectiepoortjes om te voorkomen dat gasten er met boeken en andere materialen vandoor gaan. Bibliotheek Etten-Leur krijgt binnenkort ook een terras. <

#IPLINGO

Human information

Door: Jurn Glazenburg

De moderne mens is een messenger, die continu via allerlei (sociale) media messages de wereld in slingert. Dat schrijft professor in de informatie-ethiek Rafael Capurro in *Past, present and future of the concept of information* (2009). Maar bedrijven en organisaties laten in hun alledaagse informatieanalyse het grootste deel van deze messages buiten beschouwing. Hun strategie baseren ze op standaard informatiebronnen over klanten, zoals demografische gegevens.

Dat kan beter. Vandaar de interesse in het informatievakgebied voor de zogenaamde 'human information'. Een

containerbegrip voor alle boodschappen die we met z'n allen via blogs, muziek, youtube's, teksten en sociale media produceren én consumeren.

Die oceaan van data, die met de opkomst van internet en mobiele telefonie ontstaan is, wordt ook wel 'rich data' genoemd. Die data zijn versnipperd qua zendkanaal, ongestructureerd, multimediaal en omvatten bijvoorbeeld ook discussies via online fora.

Tot nu toe is het interpreteren van rich data deels mensenwerk. Via kwalitatieve analyse worden bijvoorbeeld berichten over een bepaald merk, gepubliceerd via Face-

book, online chats en Twitter, geïnterpreteerd. Dit is arbeidsintensief en gevoelig voor bias.

Wat zou mogelijk worden als aan alle informatie, onafhankelijk van het format waarin die staat, automatisch betekenis gegeven zou kunnen worden? Op die vraag zoeken bedrijven als HP nu een antwoord. Door het proces van betekenisgeving aan rich data te automatiseren, verwacht men betere voorspellingen te kunnen doen. Een uitdaging voor informatiespecialisten. <

Jurn Glazenburg is informatiespecialist bij Centre Ceramique Maastricht.

Google dreigt controle te verliezen in de Verenigde Staten

Het zoekbedrijf richt zijn pijlen op Apple, Facebook en de Chinese censuur. Maar in eigen land kan Google zomaar onderhorig worden aan de overheid.

Door: Marie-José Klaver

Vlak voor de beursgang van Facebook lanceerde Google een aanval op het netwerkbedrijf. Sergei Brin, een van de oprichters van Google, waarschuwde de wereld voor het gesloten systeem van Facebook. De 'walled garden' van de net-

werksite zou de vrijheid van het web aantasten, zei Brin in een exclusief interview met het Britse dagblad *The Guardian*. Brin zegt bezorgder dan ooit te zijn over de bedreigingen die het open karakter van het internet in gevaar brengen. Ook Apple kreeg ervan langs omdat ook dat bedrijf volgens Google te weinig aan openheid doet.

Apps

Apples strategie is op apps (kleine programma's voor zowel iPhone als iPad) gebaseerd. Informatie in apps is over het algemeen niet doorzoekbaar, nauwelijks te delen door internetgebruikers onderling en niet te indexeren door zoekmachines als Google en Bing. Dat stoort Brin, die het liefste

zou zien dat Google alle informatie in de wereld toegankelijk maakt.

Facebook en Apple, directe concurrenten van Google, zijn volgens Brin niet de enige boosdoeners. Ook overheden die hun burgers bespioneren en controleren op internet en initiatieven ter bestrijding van de piraterij, zijn volgens Brin slecht voor het vrije open net.

Volgens ingewijden is het Brin geweest die ervoor gezorgd heeft dat Google zich gedeel-

Foto: Leung Ching Yau Alex

In Hongkong wordt geprotesteerd tegen internetcensuur in China

telijk heeft teruggetrokken uit China. Hij kon niet leven met de strenge censuureisen van de Chinese overheid.

Omstreden zoekresultaten

Maar is de kritiek van Brin op andere bedrijven terecht? Wat doet Google zelf om het internet vrij en open te houden? Ter gelegenheid van de herdenking van de protesten op het Plein van de Hemelse Vrede 23 jaar geleden besteedde Google aandacht aan de overheidsensuur waarmee Chinese internetgebruikers te maken krijgen als ze de verkeerde zoektermen intikken.

Schijnbaar onschuldige termen als 'rivier' intikken bij Google China kan ertoe leiden dat de verbinding wordt verbroken. Rivier is een omstreden zoekterm omdat het de achternaam is van oud-president Jiang Zemin (*jiang* betekent 'rivier'). De Chinese overheid wil niet dat Chinezen zich informeren over de speculaties over diens opvolging en zijn gezondheid. Na het intikken van een omstreden zoekterm verliezen gebruikers soms minutenlang de toegang tot Google. Dat levert irritatie op en leidt tot meer gebruik van de Chinese zoekmachine Baidu. Het verschil tussen Google en Baidu is dat de eerstgenoemde zoekmachine veel minder zoekresultaten weglaat. Dat is ook precies het bezwaar van de Chinese overheid tegen Google. Baidu heeft in samenwerking met het regime de zoekindex opgeschoond, zodat een zoekopdracht als 'rivier' niet tot het bezoeken van ongewenste sites leidt. Dat maakt dat het gebruik van Baidu geen storingen oplevert. Baidu is dan ook de grootste zoekmachine in China.

Om een betere gebruikerservaring te bewerkstelligen, waarschuwt Google Chinese internetgebruikers nu als ze een

zoekterm intypen die tot het verbreken van de verbinding leidt. Ongestoord internetten met Google zal leiden tot meer bezoekers, is de gedachte van het Amerikaanse bedrijf.

Googles aandacht voor de Chinese censuur is dus ook ingegeven door eigenbelang. Hoe meer bezoekers, des te meer advertentieinkomsten voor Google. Het waarschuwen voor 'gevaarlijke' woorden werkt ook verhullend. Gebruikers die een alternatieve zoekterm gebruiken na een waarschuwing van Google dat het door hen gekozen woord mogelijk tot een technisch oponthoud kan zorgen, ervaren de censuur niet meer. Maar dat betekent niet dat de censuur weg is. Google werkt er in zekere zin zelfs aan mee om de censuur te laten voortbestaan door gebruikers om te leiden.

CISPA

Google vreest ook dat anti-piraterijverdragen en -wetten zoals ACTA (Anti-Counterfeiting Trade Agreement), SOPA (Stop Online Piracy Act) en PIPA (Protect IP Act) de vrijheid van het web bedreigen. Deze wetgeving stelt naast individuele internetgebruikers ook zoekmachines en sites als Blogger en YouTube (beide eigendom van Google) waarop content te vinden is, verantwoordelijk voor schendingen van het auteursrecht. Google heeft zich zij aan zij met verschillende burgerrechtenorganisaties en consumentenbonden verzet tegen ACTA, SOPA en PIPA. Het resultaat van de vele protesten wereldwijd is dat ze waarschijnlijk geen van alle worden aangenomen.

Vreemd genoeg is Google wel voor CISPA. CISPA staat voor Cyber Intelligence Sharing and Protection Act. Het is een Amerikaanse wet die het voor bedrijven gemakkelijk maakt om informatie over gebruikers

te delen met de Amerikaanse overheid in het geval van een cyberbedreiging. CISPA is zo breed geformuleerd dat zowel het kopiëren van een song als het plannen van een aanval op het Pentagon-netwerk als een cyberbedreiging kan worden beschouwd.

Volgens verschillende burgerrechtenorganisaties is CISPA nog gevaarlijker dan ACTA, SOPA en PIPA. Voor Google is er echter wel een verschil. In het geval van ACTA, SOPA en PIPA zou het bedrijf slachtoffer worden van deze wetten. Als een gebruiker wederrechtelijk een video naar YouTube uploadt, zou Google ook tot een schadevergoeding veroordeeld kunnen worden. CISPA schaaft

de privacy van gebruikers. Als er volgens de Amerikaanse overheid sprake is van een cyberaanval, moeten internetbedrijven gegevens over hun gebruikers vrijgeven. Dat is schadelijk voor de privacy van de gebruiker, maar niet voor het bedrijf dat over de gegevens beschikt. Dat moet immers doen wat de overheid zegt. Als CISPA in werking treedt – de wet is al door het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden aangenomen – krijgt Google in de Verenigde Staten misschien wel een veel onderhoriger positie dan in China. <

*Marie-José Klaver is
nieuwsredacteur van
InformatieProfessional.*

advertentie

**Wij helpen
bibliotheken
beter worden**

INGRESSUS

www.ingressus.nl

Duitse degelijkheid in een ontspannen sfeer

Meer dan 4000 bezoekers uit 20 verschillende landen ontving Hamburg voor de Duitse Bibliothekartag. Volgens de organisatie een record. Toch telde de deelnemerslijst van deze 101ste editie, van 22-25 mei, slechts vier Nederlanders. Saskia van Bergen bezocht de Bibliothekartag voor de eerste keer en kwam tot de conclusie dat er niet alleen enorm veel te ontdekken viel, maar dat de sfeer ook bijzonder open en ontspannen was.

Door: Saskia van Bergen

Wanneer ik me de eerste ochtend bij de Hamburger Messe aanmeld, krijg ik een volle tas overhandigd. Hierin uiteraard de bekende gadgets, maar ook een programmagids van 150 pagina's. Dat belooft wat! De meegeleverde badge geeft niet alleen toegang tot het congres, maar we kunnen er ook gratis mee door Hamburg reizen. Dat is natuurlijk goed geregeld, en dit kan over het hele congres worden gezegd. Er zit overduidelijk een efficiënte organisatie achter en voor de uiterst bescheiden congreskosten van 220 euro krijg je veel waar voor je geld.

De Bibliothekartag bestaat zoals elk modern congres niet alleen uit lezingen – verspreid over vier dagen zo'n 90 sessies – maar je kunt ook deelnemen aan excursies, workshops en discussiebijeenkomsten. Ook is er een beurs met meer dan 140 stands. Opvallend is dat de gebruikelijke keynotelezingen ontbreken. Wel is er een sprankelend openingsprogramma, met een lezing van de in Duitsland bekende journalist en schrijver Roger Willemsen en liederen van een hilarisch Hamburgs mannenkoor.

Nascholing

De Bibliothekartag wordt door de Duitsers beschouwd als

Foto's: Saskia van Bergen

nascholing. Dit betekent dat er goed wordt nagedacht over de inhoud van de sessies en dat er ruim de tijd wordt genomen om een onderwerp uit te diepen. Dankzij het enorme aanbod kan iedereen zijn eigen programma samenstellen.

Door mijn functie als projectmanager bijzondere collecties ben ik vooral geïnteresseerd in de ontsluiting en presentatie van erfgoed. Er waren verschillende interessante sessies over on-

der meer de dilemma's bij het ontsluiten van handschriften en oude drukken en de mogelijkheden die digitalisering biedt voor nieuw onderzoek. Ook de filosofisch getinte lezing van de enige Nederlandse spreker, de Akademiehoogleeraar Joep Leerssen, maakte indruk. Innovatief onderzoek komt volgens hem niet voort uit het bestuderen van topstukken, maar van werken die zich in de periferie van ons blikveld bevinden. Alleen

massadigitalisering maakt serendipiteit mogelijk. Hij pleitte daarom voor het integraal digitaliseren van tekstcorpora, zonder inhoudelijke voorselectie.

Een echte eyeopener was het usabilityonderzoek dat een onderzoeksgroep van de Haute école de gestion in Genève had uitgevoerd naar digitale bibliotheken. Dit liet haarfijn zien dat er nog veel winst valt te behalen op het gebied van gebruikersvriendelijkheid.

Goobi

Mijn belangrijkste reden om de Bibliothekartag te bezoeken was om meer te leren over Goobi, een open source softwareprogramma voor het inrichten van digitaliseringsworkflows. Goobi is ontwikkeld door de universiteitsbibliotheek van Göttingen en wordt in steeds meer Europese bibliotheken gebruikt. Er werd een volledige ochtendsessie aan gewijd, met aansluitend een gebruikersbijeenkomst. Hier werd het mij duidelijk dat het programma niet alleen is bedoeld voor massadigitalisering, maar ook voor kleinere en eenvoudigere digitaliseringslijnen goede diensten kan bewijzen. Bovendien blijkt de software zeer geschikt voor het coördineren van samenwerkingsprojecten. Een zeer informatieve sessie dus.

Al met al kan een bezoek aan de Bibliothekartag je een goed beeld bieden van de thema's die momenteel in de bibliotheekwereld spelen. Dat zijn er te veel om hier te bespreken. Neem daarom vooral een kijkje op de *Scoop.it* die ik heb samengesteld en die een overzicht geeft van de gepubliceerde lezingen, video's, foto's en blogs. www.scoop.it/t/bibliothekartag-2012 <

Saskia van Bergen is projectleider Bijzondere Collecties bij Universitaire Bibliotheken Leiden.

Voor de eeuwigheid?

Op 5 juni presenteerde de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid (CCDD) haar strategische agenda 'Voor de eeuwigheid?'. De coalitie is een samenwerkingsverband van culturele instellingen die duurzame toegankelijkheid in de culturele sector vorm willen geven en willen dienen als aanspreekpunt voor beleidsmakers. In de Strategische Agenda heeft de CCDD vastgelegd welke concrete acties zij op de korte en lange termijn wil ondernemen om de duurzame toegankelijkheid van gedigitaliseerd en digital-born erfgoed op de kaart te zetten.

Door: Pepijn Lemmens

De agenda bevat zes kernpunten: lobbyen bij overheden, relaties onderhouden, bewustwording kweken over het belang van digitale duurzaamheid, beleidsmatige inbedding hiervan, samenwerking bevorderen en onderzoek initiëren.

De coalitie overhandigde het eerste exemplaar van de agenda aan Marjan Hammersma, directeur-generaal Cultuur en Media bij het ministerie van OCW. Deze gaf aan dat de agenda op een goed moment kwam: het ministerie is zich op dit moment aan het heroriënteren op zijn rol in het digitale veld. De afgelopen jaren heeft het ministerie zich voornamelijk ingespannen om ervoor te zorgen dat scholen werden voorzien van computers en dat de culturele sector geld kreeg om haar collecties te digitaliseren. In de nieuwe visie zullen openbaarheid, hergebruik en auteursrechten, infrastructuur

en toegankelijkheid en digitale duurzaamheid een hoofdrol spelen.

Dubbele zwarte gat

In de Culturele Coalitie Digitale Duurzaamheid hebben sectorinstituten en culturele instellingen als het Rijksmuseum, Eye Filminstituut en Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) zich verenigd om vorm te geven aan de digitale duurzaamheid van cultureel erfgoed. Sandra den Hamer, directeur van het Eye Filminstituut en voorzitter van de CCDD, wees in haar toespraak op het dreigende 'dubbele zwarte gat': analoge collecties zoals celuloïd films moeten nu worden gedigitaliseerd om niet verloren te gaan, en digitale collecties moeten nu duurzaam worden opgeslagen om voor het nageslacht bewaard te blijven. Vijftig procent van de instellingen geeft aan op dit moment 'born-

digital' erfgoed te verzamelen, waarmee de noodzaak tot duurzaam beheer hiervan snel toeneemt. Anders dan bij 'fysiek' erfgoed zijn er op het gebied van born-digital erfgoedbeheer nog nauwelijks best practices en standaarden. De CCDD wil hier snel verandering in aanbrengen.

NCDD

De CCDD neemt ook zitting in het bestuur van de Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD). Deze werd in 2008 opgericht met als doel een organisatorische en technische infrastructuur tot stand te brengen die waarborgt dat digitale bestanden ook op de lange termijn bruikbaar blijven. In 2010 schreef de Raad voor Cultuur: 'Opmerkelijk genoeg ontbreken de musea volledig in de NCDD-rapportage. Er bestaat geen kennispartner in het museaal digitaal domein.' De

CCDD heeft nu deze rol op zich genomen.

Aanbevelingen

In de strategische agenda, die de vorm heeft gekregen van een glossy magazine, heeft de CCDD een aantal aanbevelingen opgenomen voor zowel beleidsmakers als erfgoedinstellingen. Deze laatste wordt vooral aangeraden samenwerking te zoeken en bijvoorbeeld niet individueel e-depots te gaan ontwikkelen. Beleidsmakers wordt geadviseerd snel een visie te ontwikkelen op duurzame toegankelijkheid door deze bijvoorbeeld te verbinden aan subsidievoorwaarden. <

Pepijn Lemmens is webcoördinator bij het Nederlands Architectuurinstituut (NAi).

De volledige agenda is te downloaden via de website van kenniscentrum digitaal erfgoed DEN, www.den.nl.

Bibliotheken gaan over op databeheer

Het congres van de European Library Automation Group (ELAG) had dit jaar als thema 'Libraries everywhere'. Op Mallorca bezonnen 130 deelnemers uit 25 landen zich van 16-18 mei op een drastisch verschuivende rol van bibliotheken in de richting van databeheer en contentcuratie.

Door: Lukas Koster

Het algemene thema 'Libraries everywhere' werd in het programma-aanbod uitgewerkt in vijf subthema's: linked open data, discovery, data-aggregatie, mobile apps/augmented reality/location awareness en onderzoeksdata/data repositories. Dit laatste thema was het belangrijkste onderwerp van keynotespreker Rick Luce, directeur van de Universiteitsbibliotheek van Emory University in Atlanta. In zijn lezing benadrukte hij de onontkoombaarheid van een herschikking van het digitale bibliotheekparadigma in het kader van *eResearch* en *digital preservation*. Onder invloed van vijf *paradigm shifts* zal de rol van academische en researchbibliotheken moeten veranderen:

- > in een *hyper connected world* verandert alles razendsnel;
- > minder financiering voor grote algemene collecties;
- > nieuwe samenwerkingstools leiden tot nieuwe vormen van wetenschappelijk publiceren;
- > outsourcing van IT en data-repositories;
- > overgang van *hypothesis-driven* naar *data-driven* onderzoek.

Bibliotheken moeten de stap zetten van *collection-centered* naar *engagement-centered*.

Anders gezegd: de waarde van de bibliotheek wordt voortaan bepaald door de uitwisselingsmodellen die zij kan leveren. Onderzoeksbibliotheken dienen een vooraanstaande plaats in te nemen in het onderzoeksveld en actief de verbinding tot stand te brengen tussen de technische repository-infrastructuur en het wetenschappelijk domein. Rick Luce spreekt in dit verband van 'upstream and inside-out': de bibliotheek moet de inwaarts gerichte blik op bibliotheekprocessen vervullen voor een naar buiten gerichte ondersteuning van onderzoeksprocessen. Grootste bedreigingen zijn besluiteloosheid, streven naar perfectie, bestuurlijke overhead en het niet gepast kunnen inzetten van leiders en technische talenten. Alleen universiteiten zijn volgens Luce in staat om het probleem van het veiligstellen van wetenschappelijke kennis voor de lange termijn op te lossen. Zijn lezing sloot hij dan ook af met een pleidooi voor 'radicale samenwerking' tussen internationale universiteiten in een Digital Preservation Network (DPN).

Linked open data

Linked open data is een concept waarmee informatie uit verschillende webbronnen tot

nieuwe informatie gecombineerd kan worden. Volgens enkele vooraanstaande organisaties en een groot aantal individuele pleitbezorgers zouden bibliotheken hier een rol in moeten gaan spelen. De W3C Library Linked Data Incubator Group heeft in zijn rapport van 25 oktober 2011 hiertoe een aantal aanbevelingen gedaan. De Library of Congress heeft het Bibliographic Framework Transition Initiative aangekondigd, dat moet leiden tot een nieuw model voor het gebruik van bibliografische metadata door bibliotheken, gebaseerd op de uitgangspunten en concepten van linked data. Voor dit project werden in de ELAG-workshop 'Linked library data in the new Bibliographic Framework' ideeën en aandachtspunten verzameld, die aan de Library of Congress in een rapport zullen worden aangeboden.

Aan linked data zitten twee kanten: het publiceren van data volgens het linked data-model en het gebruik ervan. Een voorbeeld van het publiceren van linked data werd gegeven door Felix Ostrowski en Adrian Pohl. In het LOBID-project van het Duitse bibliotheekconsortium hzb in Keulen is bibliografische en organisatie-informatie van bibliotheken als linked open

data beschikbaar.

Nog maar al te vaak is de vraag door wie en hoe deze gepubliceerde data worden gebruikt. Een mooi voorbeeld van het combineren van beide kanten is het Linking Lives-project, dat werd gepresenteerd door Jane Stevenson van UK Archives Hub Services. Dit project maakt gebruik van biografische en bibliografische informatie uit het eigen LOCAH-project en combineert dit met informatie uit externe bronnen (VIAF, Open Library, British Library National Bibliography en Wikipedia). Linking Lives is een webapplicatie waarbij op basis van deze gegevens geïntegreerde beschrijvingen van personen worden getoond. Die beschrijvingen bevatten informatie over hun vriendschaps- en professionele relaties met anderen, de door hen geschreven werken en hun archieven.

Discovery

Steeds meer bibliotheken maken gebruik van discovery tools om alle informatie waar zij toegang toe bieden in één geïntegreerde zoekinterface aan hun klanten aan te bieden. Hiertoe worden aparte voor zoeken geoptimaliseerde metadata-aggregaties van eigen lokale en externe data ingericht. Leander Seige en Frank Morgner lieten zien hoe een discovery-systeem voor het samenwerkingsverband FINC van tien universiteitsbibliotheken in de Duitse deelstaat Saksen is geïmplementeerd met de open source tool VuFind.

Mijn eigen presentatie 'Discovery tools: a rearguard action?' was bedoeld als een kritische noot bij dit soort projecten. Bibliotheken besteden veel tijd aan het implementeren van een discovery tool voor traditionele boeken en tijdschriftartikelen, maar zouden beter energie kunnen stoppen in het vindbaar maken van allerlei an-

dere soorten informatie die op het web beschikbaar zijn. 'Real discovery is not a frontend issue, it's an infrastructure issue' was mijn conclusie.

Data-aggregatie

Net als lokale discoverysystemen maakt Europeana gebruik van aggregatie, maar dan op een Europese schaal. Valentine Charles, betrokken bij Europeana, behandelde de ontwikkeling van het Europeana Data Model (EDM) voor het project Europeana Libraries. Een verwant project, The European Library, werd gepresenteerd door Andreas Juffinger.

Het aggregeren van data in aparte databases is het tegenovergestelde van het gedistribueerde model van linked open data. Beide hebben voor- en nadelen. Er zijn ook mengvormen mogelijk. Europeana is bijvoorbeeld toegankelijk volgens het linked data-model. Helaas was er tijdens ELAG2012 geen discussie over deze tegenstelling. Een idee voor volgend jaar misschien.

Mobiele apps

Bibliotheken vragen zich al enige tijd af of en zo ja, hoe mobiele technologie kan worden ingezet voor hun klanten. Het gaat dan met name om ondersteuning bij het zoeken en vinden van informatie, en om ondersteuning van onderwijs. Enkele aanbevelingen voor het inrichten van mobiele bibliotheekzoekinterfaces kwamen aan bod in de workshop 'Best practices in mobile search'. Ondersteuning van onderwijs is het doel van SCARLET, een project van de Universiteit van Manchester, toegelicht door Ciaran Talbot. Hierbij wordt augmented reality op tablets gebruikt om zeldzame boeken, manuscripten en archieven te kunnen bestuderen, die normaal gesproken slechts beperkt toegankelijk zijn. Het

Foto's: Lukas Koster

is een goed voorbeeld van samenwerking tussen bibliothecarissen, academici, archivariërs en technici.

Onderzoeksdata

Een belangrijk en actueel onderwerp voor academische en onderzoeksbibliotheken is het beheren van onderzoeksdata en de daarbij noodzakelijke samenwerkingsverbanden. Een goed voorbeeld is Dryad, een internationale datarepository voor peer-reviewed artikelen in de levenswetenschappen. Bram Luyten, werkzaam bij Atmire, belichtte de datarepository, die wordt beheerd door een internationaal samenwerkingsverband van academische instituten en uitgevers.

Nog zo'n voorbeeld: Patrick Hochstenbach van de Bibliotheek van de Universiteit van Gent vertelde over de samenwerking met de Universiteiten van Lund en Bielefeld. Gedrieën werken ze aan de projecten Catmandu en LibreCat. Catmandu is een toolset van bouwstenen voor hergebruik bij het ontwikkelen van repositorysystemen. LibreCat is een 'next generation' repositoryservice gebaseerd op die bouwstenen. Twee kernbegrippen uit Hochstenbachs presentatie: 'the researcher is the message' en 'schemaless storage'.

De samenwerking kan ook nationaal zijn. Zo beschreef Egbert Gramsbergen van de TU Delft Library de structuur van het Nederlandse 3TU.Datacentrum, waarin de drie Technische Universiteiten in Nederland – Delft, Eindhoven en Twente – samenwerken. Datasets en objecten worden als meetinstrumenten en locaties gearchiveerd en voor hergebruik beschikbaar gesteld door middel van linked data-technieken. Verder belichtten Katarina Boland (GESIS-Leibniz Instituut) en Dominique Ritze (UB Mannheim) in hun presentatie 'Increasing the transparency of research: connecting publications and research data' het InfoLis-project, waarin de drie

thema's 'onderzoeksdata', 'discovery' en 'linked open data' samenkomen. In dit project wordt geprobeerd zoekresultaten in de discoverytool Primo als linked data te koppelen aan projectinformatie in onderzoeksinformatiesystemen en datasets.

Terugblik

ELAG 2012 maakte weer eens duidelijk dat academische en onderzoeksbibliotheken een totaal ander informatietijdperk zijn binnengegaan waarin hun rol drastisch zal veranderen. De bibliotheken moeten hun aandacht verleggen, met name naar het gebied van onderzoeksdata en databaseer. Ook is domeinspecifiek informatiebeheer en 'content curation' van belang. Het hierboven genoemde project Linking Lives kan hierbij als voorbeeld dienen.

Frappant in dit verband was de aankondiging ten tijde van het congres dat Google begint met 'Knowledge Graph', waarmee zoekresultaten met linked data-technieken verrijkt worden. Een waarschuwing dat bibliotheken geen tijd meer moeten verliezen willen ze relevant blijven. <

Lukas Koster is coördinator Bibliotheeksystemen bij de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam.

ELAG

ELAG, European Library Automation Group, is in 1975 gestart om – vooral nationale – bibliotheken te ondersteunen bij de implementatie van digitale catalogi. Op de jaarlijkse congressen werden met name 'progress reports' uitgewisseld. Tegenwoordig is ELAG gericht op technische ontwikkelingen in de bibliotheekwereld. De congressen trekken voornamelijk vertegenwoordigers van nationale, academische en onderzoeksbibliotheken en nationale en internationale samenwerkingsverbanden.

In het voorjaar van 2013 is het de beurt aan de Bibliotheek van de Universiteit van Gent om ELAG te organiseren. Deze editie heeft als thema 'The inside-out library'. De exacte datum is nog niet bekend. www.elag2012.com

THE RIGHT TO READ

STEUN BIBLIONEF / WWW.BIBLIONEF.NL POSTBANKNR: 258485

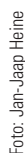
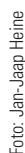
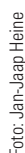

STICHTING BIBLIONEF NEDERLAND

BIBLIONEF
GEEF IEDER KIND LEESPLEZIER

Dingen of documenten

Al een tijdje laten zoekmachines zich erop voorstaan eigenlijk geen zoekmachine meer te zijn. Dat ze niet alleen zoeken, maar ook zelf beslissen welke informatie de gebruiker wil weten. Met Wolfram|Alpha was dat heel duidelijk. Maar ook Bing afficheerde zich bij zijn introductie als 'decision engine' in plaats van als zoekmachine. Overigens was dat niet erg terecht, want Bing leverde gewoon net zulke lijstjes resultaten als Google en alle andere zoekmachines. En nu is Google zelf dan ook zover met zijn Knowledge Graph, in Googles eigen Search Blog, 'Inside Search', aangeprezen met de kreet: 'Things not strings'. Dat houdt in dat Google zich niet meer beperkt tot de domme reeksen letters in onze zoekvragen, maar weet heeft van een heleboel dingen of entiteiten, waar-tussen het relaties kent. En waarover het ook allerlei gege-vens en feiten beschikbaar heeft, op grond waarvan dubbel-zinnigheden ontrafeld kunnen worden.

Hoe komt Google eigenlijk aan al die gegevens? Op de discussielijst van Freebase, een grote open source semantische database, sprak Google al zijn dank uit aan alle mensen die geholpen hebben Freebase te vullen. En dat die wel blij mogen zijn dat hun werk dankzij Google veel ruimere verspreiding krijgt: 'This is bringing a lot of the concepts about high-quality, structured data and entity disambiguation, that Freebase has refined, to a much wider audience.' Behalve die Freebase-gegevens, aangevuld met Wikipedia en CIA World Factbook, beweert Google nog gebruik te maken van eigen gegevens, waardoor er meer dan 500 miljoen 'dingen' in die Knowledge Graph zouden zitten en meer dan 3,5 miljard feiten en relaties. En bovendien: '... it's tuned based on what people search for, and what we find out on the web.' Maar waarschijnlijk dan toch nog vooral voor de Engelstalige wereld.

Toch vraag ik me sterk af of alle soorten gebruikers hierop zitten te wachten. Wie alleen even een feitje wil opzoeken is er vast mee geholpen, maar had dat natuurlijk ook allang in de Wikipedia kunnen vinden. Het is echter de vraag of dit voor de echte informatieprofessional wel zo nuttig is. In veel gevallen wil die liever gewoon een lijstje documenten die hij zelf op waarde beoordeelt en waaruit hij zelf conclusies, voors en tegens, alternatieven en dergelijke destilleert. Of liever gezegd, dat hoort een goede informatieprofessional te willen. Zelf aan het stuur, en het niet aan Google overlaten. Is het dan helemaal mis? Nee, gelukkig blijft Google ook gewoon met lijstjes resultaten komen; documenten in plaats van dingen. En het is wel een volgende stap in de richting van het semantisch web. Ook al noemt Google dat zelf niet zo en vermijdt het zelfs – tot verdriet van sommige semantisch web enthousiasten – ook maar enig jargon uit die hoek te gebruiken bij het aanprijzen van deze nieuwe functionaliteit.

Wat kunnen bibliotheken leren van webwinkels?

Openbare bibliotheken en webwinkels kunnen meer van elkaar leren dan op het eerste gezicht lijkt. In een deelproject van het R&D-onderzoek 'Cross-chain order fulfilment coordination for internet sales' brengt instituut DINALOG beide werelden samen. Centraal in dit deelproject staat de bibliothecaire samenwerking op het gebied van collectievorming en distributie.

Tom Steffens

De verkoop via internet groeit wereldwijd in een stormachtig tempo. In Nederland is dat niet anders; consumenten zijn inmiddels gewend om online aankopen te doen. Voor de logistiek heeft dit nogal wat gevolgen. Het toenemend aantal internetbestellingen leidt tot een steeds grotere stroom aan kleine, individuele verzendingen. In de meeste gevallen dient een bestelling niet meer bij een winkel, maar bij de klant thuis terecht te komen. Diezelfde klant eist – en krijgt – steeds meer mogelijkheden om het afleverproces te sturen. De vraag is hoe die internetlogistiek efficiënter kan verlopen. In het door Kees Jan Roodbergen, hoogleraar kwantitatieve logistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen, geïnitieerde DINALOG research & development project 'Cross-chain order

fulfilment coordination for internet sales' wordt op basis van wetenschappelijk onderzoek gezocht naar antwoorden. Dit gebeurt in een samenwerking met zowel kennisinstellingen (Rijksuniversiteit Groningen, VU Amsterdam, Universiteit van Amsterdam en Erasmus universiteit) als de bedrijfstak (CTAC, Centraal Boekhuis, Neckermann.com, ScanYours, SIOB en VOB).

Het onderzoeksproject 'Cross-chain order fulfilment coordination for internet sales' is een van de eerste vijf research & development-projecten van DINALOG en duurt tot 2015. DINALOG is in 2009 opgericht om de regie te voeren over de implementatie van het Nederlandse innovatieprogramma op het gebied van logistiek en supply chain management.

Het instituut financiert een deel van het onderzoek, de organisaties en instellingen uit de bedrijfspraktijk zorgen voor medefinanciering.

Digitalisering bibliotheekdienstverlening

Door de toenemende digitalisering van de eigen dienstverlening fungeren bibliotheken steeds meer als een soort webwinkel. Met de implementatie van CollectieNL en de op handen zijnde ingebruikname van de Nationale Bibliotheekcatalogus (NBC) zet de bibliotheekwereld een belangrijke stap richting een gezamenlijke e-commercebenadering. Nu al kunnen alle gebruikers van openbare bibliotheken in Nederland online een boek, cd of dvd via de catalogus reserveren. In theorie zelfs elk gewenst item, ongeacht waar het exemplaar zich op dat moment bevindt. In het licht van de toegankelijkheid van de collectie en de long tail is die reserveringsmogelijkheid uitstekend, maar tegelijkertijd maakt dit het logistieke vraagstuk extra complex. Wat betekent dit voor het voorraadbeheer van de afzonderlijke bibliotheken en hoe komen de gereserveerde items bij de klant? Tel

Wie is...

Tom Steffens is vanuit de Rijksuniversiteit Groningen projectleider binnen het DINALOG-project 'Cross chain order fulfilment coordination for internet sales'.

gescheiden opslag- en distributiestrategie op basis van de vraag. Populaire artikelen, de snellopers, zijn zodanig opgeslagen dat ze snel kunnen worden verzameld en klaargezet voor vervoer. Artikelen waar beduidend minder vraag naar is, krijgen een plek achter in het magazijn of komen zelfs in een apart magazijn terecht. De internetretailer kan uiteindelijk zelfs besluiten om deze langzaamlopers uit het assortiment te halen. Dat laatste is voor bibliotheken geen optie, aangezien zij als missie hebben te allen tijde een brede en gevarieerde collectie aan te bieden.

Sluiting van wijk- en dorpsvestigingen en de daarmee gepaard gaande verhoogde druk op de bewaarfunctie van centrale vestigingen, versterkt de behoefte aan een efficiënt beheerde achtergrondcollectie. Wetenschappelijke input kan van belangrijke waarde zijn bij het beantwoorden van de vraag hoe deze te organiseren. Is de juiste plek voor bovenlokale achtergrondopslag een landelijk centraal depot, een vijftal centrale magazijnen of één per provincie? Voorkomen moet worden dat besparingen op voorraadkosten teniet worden gedaan door verhoogde transportkosten. De boekencollectie komt immers op grotere afstand van de gebruiker te staan.

Alternatieve strategieën voor bovenlokale achtergrondopslag worden eveneens onderzocht. Kan de opslag bijvoorbeeld tussen bibliotheekvestigingen onderling worden georganiseerd, via een proactieve herverdeling van boeken tussen locaties? Een dergelijke dynamische aanpak stelt beduidend hogere eisen aan een voorraadstelsel. Met behulp van simulatiemodellen wordt een (bij benadering) optimaal voorraadstelsel binnen de grenzen van een goede collectievorming berekend. Als input dienen de data uit de praktijk, verkregen van verschillende openbare bibliotheken.

‘Door toenemende digitalisering van eigen dienstverlening fungeren bibliotheken steeds meer als webwinkel’

daar nog eens de toenemende druk van de bezuinigingen bij op – en de vraag groeit naar innovatieve, efficiënte logistieke oplossingen. Voor hoogleraar Kees Jan Roodbergen was dit reden om de bibliotheeksector nadrukkelijk te betrekken in het onderzoek naar internetlogistiek. Een deelproject, ‘Library Network Optimization’ genaamd, wordt gewijd aan onderzoek naar logistieke concepten voor de bibliotheek van de toekomst.

Centraal in dit deelproject staat het onderzoek naar logistieke optimalisatie van het netwerk van bibliotheken in Nederland. Het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) onderzoeken en ondersteunen binnen het project de mogelijkheden tot meer samenwerking tussen de 163 openbare bibliotheekorga-

nisaties en provinciale serviceorganisaties. De focus ligt op collectiebeheer en distributie van fysieke content. Ontwikkelingen op het gebied van digitale en gedigitaliseerde content worden echter nauwlettend gevolgd en indien nodig zal ook hier de nodige aandacht aan worden besteed.

Gezamenlijke collectie

Het onderzoeksproject heeft drie hoofdthema's. Het eerste thema betreft de organisatie van een gezamenlijke achtergrondcollectie voor openbare bibliotheken. Evenals een webwinkel heeft een bibliotheek in haar collectie ‘snellopende’ en ‘langzaam lopende’ items; denk bijvoorbeeld aan boeken die slechts sporadisch uitgeleend worden. In e-commerce voorziet de logistieke organisatie veelal in een

'In het distributiekanaal moet het boek naar de klant toe bewegen'

Inkoop en voorraadkosten

Het tweede onderzoeksthema betreft gezamenlijke collectievorming en -beheer van items die regelmatig tot vaak worden uitgeleend. Ook hier kan nauwere samenwerking tussen bibliotheken leiden tot besparingen op de inkoop- en voorraadkosten, mits de toegenomen kosten voor het interbibliothecair transport de besparingen niet overtreffen. Het gaat er in essentie om zoveel mogelijk items op de juiste plek te leggen. Met behulp van operations research-modellen, die zijn gebaseerd op variabele en constante transportkosten, kan voor elk boek in een netwerk bepaald worden wat de meest geschikte opslaglocatie is.

Het (laten) berekenen van de meest geschikte locaties, oftewel optimale oplossingen, kan een tijdrovend karwei zijn. In sommige gevallen is men beter af met eenvoudiger regels. Ook al zijn die regels niet altijd optimaal, door de relatieve eenvoud en snelheid waarmee ze kunnen worden geïmplementeerd zijn ze wel degelijk waardevol. Een voorbeeld van zo'n vereenvoudigde regel is de boeken dáár te houden waar ze ook teruggebracht zijn, in plaats van deze terug te sturen naar de originele locatie. Om zo het aantal verzendingen tussen bibliotheeklocaties te reduceren. In een van de onderzoeken wordt onderzocht hoe assortiment en netwerkstromen zich door de tijd ontwikkelen wanneer dit de nieuwe standaard wordt.

Klanttevredenheid

In het onderzoeksproject komt niet alleen de continue afweging tussen voorraad- en transportkosten aan bod. Ook wordt gekeken naar de wensen van de diverse bibliotheekfilialen, evenals de wensen, be-

hoefden en het gedrag van de klant. Op die manier wordt binnen het onderzoeksproject gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe methoden om de vraag te voorspellen. Hoe accurater die voorspelling, des te beter beheersbaar zijn voorraadbeheer, distributie en andere processen. Tevens wordt aandacht besteed aan klantgedrag in geval van 'nee-verkopen' of 'stock-out', de situatie waarbij een item niet direct beschikbaar is. Volgens traditionele theorieën dient het aantal 'nee-verkopen' tot een minimum beperkt te blijven, wil een organisatie haar klanten tevreden houden en haar bestaansrecht behouden.

Twee kritische prestatie-indicatoren voor klanttevredenheid in retailnetwerken zijn dan ook (1) beschikbaarheid en (2) toegankelijkheid van producten. Deze prestatie-indicatoren hebben bibliotheken traditioneel hoog in het vaandel staan. Een uitdaging is om het huidige – hoge – niveau ook in de toekomst, met minder middelen, te kunnen handhaven. Binnen dit onderzoeksthema worden met behulp van marketingtechnieken alle typen klantgedrag in het geval van 'nee-verkopen' gemodelleerd. Gekoppeld aan bestaande modellen uit operations research kan dit een waardevolle ondersteuning bieden bij het bepalen van welke boeken, in welke vestigingen in het netwerk, in welke aantallen op voorraad moeten liggen.

De laatste meters

Het derde onderzoeksthema binnen het project is de logistieke organisatie van de 'laatste meters'. Nu klanten steeds meer mogelijkheden worden geboden om boeken via internet te reserveren, wordt ook dit distributievraagstuk complexer. Verzorgde de klant voorheen zelf de zogenaamde 'laatste meters' in het distributiekanaal door naar de bibliotheek te komen, nu moet het boek naar hem toe bewegen. Afhankelijk van de locatie waar het bestelde item zich op dat moment bevindt, maakt dat het af te leggen traject nog langer.

Belangen en wensen van de klanten zijn belangrijk, maar er is tegelijkertijd weinig financiële speelruimte. Reden om in het project wetenschappelijk onderzoek te doen naar klantwensen voor online bestellen en thuis bezorgen van bibliotheekboeken. Zit er toekomst in wijkafhaal-

punten of willen klanten boeken thuisbezorgd krijgen?

Wanneer een klant boeken uit verschillende vestigingen bestelt, is het wenselijk dat die in één verzending bij de klant terecht komen. Bundelen we de boeken in een centraal magazijn of op een locatie die zich het dichtst bij de klant bevindt? Kunnen er kosten worden bespaard door aan te haken bij de bestaande lokale infrastructuur, zoals het openbaar vervoer of bestaande (commerciële) bezorginitiatieven?

Momenteel worden binnen dit thema twee pilots op de voet gevolgd. Ten eerste wordt met Biblionet Groningen (netwerkorganisatie van alle openbare bibliotheken in Groningen) nauw samengewerkt bij een thuisbezorgpilot. Er wordt gezocht naar de meest efficiënte logistieke organisatie voor het thuis bezorgen van boeken in een krimpregio, gekenmerkt door een lage bevolkingsdichtheid en een vrij uitgestrekt verzorgingsgebied. Een tweede pilot betreft de bezorging en retournering van bibliotheekboeken op de werkplek van de klant.

Dwarsverbanden

Naast treffende onderzoeksvoorbeelden op het snijvlak van commerciële online sales en bibliotheekdienstverlening, komt in de hierboven genoemde pilots tevens de visie van DINALOG en het onderzoeksproject prominent naar voren: het creëren van dwarsverbanden tussen wetenschap en praktijk en het streven om, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, te komen tot de daadwerkelijke ontwikkeling van bruikbare, innovatieve logistieke conceptmodellen. Hoewel de brede implementatie buiten de wetenschappelijke context van het project valt, is het testen van de ontwikkelde concepten, gebaseerd op aanbevelingen uit de data-analyses, een belangrijk onderdeel van het onderzoeksproject. Input, data en bevindingen uit de praktijk en wederzijdse interactie tussen onderzoekers, studenten en openbare bibliotheken zijn dan ook van cruciaal belang. Samenwerking met SIOB en VOB maakt deze interactie mogelijk.

Eerste resultaten

In 2011, het eerste volledige onderzoeksjaar, is in het project al een aantal relevan-

te resultaten geboekt. Zo heeft onderzoek van promovendus Gerlach van der Heide aangetoond dat de kosten voor interbibliothecair leenverkeer omlaag kunnen door boeken proactief te herverdelen over bibliotheekvestigingen. In het huidige systeem worden boeken voornamelijk teruggezonden naar de vestiging die het boek bezit, zodat bij elke aanvraag een boek twee keer wordt verzonden.

Het onderzoek van Van der Heide laat zien dat de kosten in veel gevallen beduidend lager kunnen zijn als men boeken niet terugstuurt, maar op de locatie van de aanvraag houdt.

Er is echter mogelijk nog meer winst te behalen door uitleengegevens bij deze beslissing te betrekken. Als een boektitel is aangevraagd op een locatie waar deze bijvoorbeeld maar één keer per jaar wordt gelezen, is het beter het boek bij terugkomst te sturen naar een locatie die wel veel vraag naar de betreffende titel kent. Wanneer er juist bij de aanvraaglocatie veel vraag is naar de titel, kan het gunstig zijn om het boek daar te houden. We sturen dus alleen boeken terug als ze ergens anders beter gebruikt kunnen worden. Door boeken op deze manier proactief uit te wisselen, komt het systeem in balans, liggen de boeken precies op die plaats waar er de meeste vraag naar is en zal er minder interbibliothecair leenverkeer nodig zijn.

Door deze herverdeling gezamenlijk te coördineren, kunnen bibliotheken dus lagere kosten realiseren, terwijl het serviceniveau gelijk blijft of zelfs verbetert. Tevens biedt het model praktisch inzicht bij het nemen van specifieke beslissingen, zoals waarvandaan een interbibliothecaire aanvraag te verzenden.

Gerlach van der Heide is als promovendus aangesteld binnen het onderzoeksproject en zal zich de komende vier jaar verder verdiepen in deze en andere vraagstukken binnen het deelproject 'Library Network Optimization'. <

Verder lezen

(Nieuwe) onderzoeksresultaten zijn vanaf medio juli te vinden op www.logisticsresearch.nl. De website biedt tevens informatie over het project, de aangesloten partners en de onderzoekers.

De juiste informatie bij de juiste persoon

Adlib Bibliotheek catalogiseert meer dan boeken alleen. Adlib Bibliotheek vormt de kern van een compleet informatie- en kenniscentrum. Desgewenst kunt u deze kern uitbouwen met de uitleen-, bestel- en tijdschriftenmodules, of met vragenregistratie, SDI, full-text search en verschillende online services. Iedere vorm van informatie wordt zo op maat gemaakt voor uw gebruikers. Niet voor niets is Adlib Bibliotheek in gebruik bij vele mediatheken, bedrijven, (hoge)scholen, en juridische en overheidsinstellingen.

Adlib Bibliotheek

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken Eenvoudig titelbeschrijvingen ontlene Makkelijk rapporteren Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één 'crossdomain' systeem API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.

adlib
The easy way to knowledge

Adlib Information Systems
(0346) 58 68 00
sales@adlibsoft.com
www.adlibsoft.com

Marianne Warmerdam

Foto: Ronald de Nijs

Op zoek naar het schaap met vijf poten

Randstad/Probiblio bestaat vijftien jaar als samenwerkingsverband, al dateert het partnership van nog veel eerder. De missie blijft onveranderd: het werven, selecteren en detacheren van informatieprofessionals in het gehele informatieveld. In een interview met intercedent Marianne Warmerdam kijkt InformatieProfessional naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

Ronald de Nijs

De samenwerking tussen uitzendbureau Randstad en ProBiblio, full-service dienstverlener voor de openbare bibliotheken in Noord- en Zuid-Holland, bestaat al wat langer, eigenlijk al sinds de PBC Noord-Holland via Randstad openbare bibliotheken payrolling aanbood. Na de fusie van PBC Noord-Holland met PBC Zuid-Holland tot ProBiblio is besloten ook voor bedrijfsbibliotheken detachering, werving en selectie van medewerkers te gaan verzorgen. Deze activiteit bleek zo succesvol, dat ProBiblio de samenwerking met Randstad heeft geïntensiveerd. In 1997 is een intercedent aangesteld om dat werk te gaan doen. In 1998 is ProBiblio naar het huidige pand in Hoofddorp verhuisd, waar tegenwoordig drie intercedenten van het uitzendbedrijf werken.

Samenwerking

‘Randstad is mijn werkgever, maar ik heb mijn werkplek bij ProBiblio,’ aldus Marianne Warmerdam. Zeven jaar is Warmerdam hier werkzaam als intercedent; hiervoor had ze een commerciële functie in de it-wereld. ‘ProBiblio en Randstad beslissen gezamenlijk over de personeelsbezetting en andere zaken.’ Ze noemt het een unieke samenwerking tussen een non-profit- en een profitorganisatie. ‘We wer-

**‘Medewerkers zullen
steeds vaker met steun
van de werkgever
opgeleid worden’**

ken samen, maar tegelijkertijd helpen wij ProBiblio bij het invullen van haar eigen tijdelijke vacatures. Randstad/ProBiblio bedient twee verschillende klantensets, de openbare bibliotheken en daarnaast de wetenschappelijke en bedrijfsbibliotheken, informatiecentra en archieven.’

Randstad en ProBiblio vullen elkaar aan en versterken elkaar. Het uitzendbureau heeft alle kennis en systemen op het gebied van werving en selectie, terwijl ProBiblio midden in het openbare bibliotheekwerk zit, aldus Warmerdam. ‘De laatste tijd werken we nauwer samen met de accountmanagers van ProBiblio, om elkaars krachten nog beter te gebruiken.’ Ook de toegang tot het grote netwerk van Randstad biedt voordelen. ‘In ons bestand bevinden zich informatieprofessi-

onals die we in het gehele informatieveld kunnen inzetten. Soms krijgen we een lokale vraag voor een niet-informatieprofessional, bijvoorbeeld voor een educatief medewerker in een bepaalde plaats. In dat geval doen we navraag bij Randstadfilialen in de nabije omgeving en helpen zij ons aan de juiste kandidaat.’

Nadruk op competenties

Een uitzendbureau moet steeds meebewegen met de vraag, zegt Warmerdam. Zo zoeken openbare bibliotheken steeds vaker naar front-officemedewerkers op mbo-niveau die beschikken over competenties als klantgerichtheid, proactiviteit en servicegerichtheid. ‘Wie deze competenties in huis heeft, maar niet over een passende vooropleiding beschikt, kan voor zo’n functie toch in aanmerking komen. Bibliotheken kiezen liever iemand uit de retail en brengen de nieuwe kracht de ontbrekende kennis en vaardigheden op de werkplek bij. Die groep mensen, die zich soms buiten het traditionele werkveld bevindt, weten we ook te vinden. Voor medewerkers die in openbare bibliotheken de contacten met scholen onderhouden of de groepsonvangsten doen, gaan we op zoek naar mensen met bijvoorbeeld een pabo-achtergrond.’

‘Zoeken bedrijven een medewerker, dan ligt de nadruk op soft criteria’

Medewerkers zullen sowieso steeds vaker met steun van de werkgever opgeleid worden, verwacht Warmerdam. ‘In de archiefwereld eisen organisaties vaak nog de diploma’s SOD 1 en 2. Toch maakt de groep die over deze diploma’s beschikt, niet altijd kans op een baan. Ze hebben namelijk niet altijd meer de juiste competenties, zoals adviesvaardigheden en proactief kunnen werken. Die competenties treffen we bijvoorbeeld wel aan bij afgestudeerde IDM’ers, een groep die we nu zien instromen in het archiefwezen. En wat ze aan kennis missen, leren ze *on the job* bij. Die nieuwe lichting zal in de archiefwereld een informatieprofessional in de breedste zin van het woord worden. De belangrijkste taken: het terugvindbaar maken van informatie en het verschaffen van informatie aan interne en externe klanten.’

De klik

Bedrijfsbibliotheken en informatieafdelingen hebben door de voortschrijdende digitalisering veelal geen fysieke bibliotheek meer. ‘Door inkrimpingen van afdelingen en bezuinigingen is deze arbeidsmarkt best een lastige. Al zie je hier, evenals bij overheidsinstellingen, steeds meer de ontwikkeling naar een afdeling commu-

nicatie en informatie, met aandacht voor zowel de content als de communicatie.’ Zoeken bedrijven een medewerker, dan ligt de nadruk op soft criteria: men zoekt naar een ‘klik’ met de nieuwe medewerker. ‘Gold dat in het verleden vooral voor vaste medewerkers, nu is het criterium meer dan ooit ook van toepassing op een uitzendkracht. Daarmee wordt de vraag steeds specifiker: de persoon moet passen in een team.’

In vergelijking met bedrijfsbibliotheken en informatiecentra zijn wetenschappelijke en hogeschoolbibliotheken een andere markt. ‘Dat komt doordat ze een fysieke bibliotheek hebben. Al zal ook hier het steeds meer digitaal beschikbaar komen van content zijn weerslag hebben.’

Door de aanwezigheid van een fysieke collectie ziet Warmerdam dat in deze hoek nog steeds traditionele vaardigheden zoals titelbeschrijven en catalogiseren gevraagd worden. ‘Maar neem een domeinspecialist binnen een hogeschoolbibliotheek. Die moet ook kennis hebben van sociale media en informatievaardigheden kunnen overbrengen. Die kennis, gecombineerd met traditionele taken, maakt het soms moeilijk om iemand te vinden. Maar ik denk dat die traditionele competenties door bijscholing of herverdeling van taken goed aangevuld kunnen worden. We proberen onze klanten erop te wijzen dat mensen die groei kunnen maken.’

Proactief

Doordat fysieke bibliotheken met catalogi bij onder andere hogescholen en universiteiten nog stand houden en er nog steeds documenten worden aangemaakt die een titelbeschrijving vereisen, blijft er de komende jaren nog behoefte aan het vervullen van traditionele bibliotheektaken. Tegelijkertijd ziet Warmerdam een grotere vraag naar de proactieve informatiespecialist: ‘Iemand die weet waar hij zijn informatie moet halen, die klanten kan adviseren en wegwijs maakt in het informatieaanbod en die aan contentbeheer doet.’ Bij ontbrekende competenties schoolt Randstad/ProBiblio de kandidaten in afwachting van werk niet zelf bij. ‘We hebben daar eerder een adviesrol in. Maar mist iemand bepaalde vaardigheden voor een project, dan scholen we die medewerker bij. Voor iemand uit de openbare bibliotheek kunnen we

daarvoor terecht bij ProBiblio.’

‘Het is belangrijk dat iedereen in ons werkveld zichzelf steeds de vraag stelt: Wat zie ik gebeuren in de markt en op welk vlak mis ik nog vaardigheden? De laatste vraag kan leiden tot de conclusie dat het tijd is om bij te spijkeren.’

Flexibele schil

Openbare bibliotheken zullen vaker gaan werken met een ‘flexibele schil’ – een vaste kern met daarom heen zzp’ers en uitzendkrachten –, verwacht Warmerdam. ‘OB’s realiseren zich dat zij wat subsidies betreft meer conjunctuurafhankelijk worden. Daarom gaan ze flexibeler mensen aan hun vaste formatie toevoegen. Ook in de archiefwereld bespeuren we de trend om medewerkers op projectbasis aan te stellen, bijvoorbeeld om achterstanden in de digitalisering weg te werken. Bij bedrijfsbibliotheken of informatiecentra zie ik die ontwikkeling nog niet. Wel een toenemende voorzichtigheid om vaste krachten aan te nemen.’

Versnipperd

‘In 2008 hebben we een periode van minder vacatures gezien, alsmede een grote voorzichtigheid in de markt. Dat geldt ook de tweede helft van vorig jaar. De vraag is nog niet helemaal hersteld,’ aldus Warmerdam. Door de economische crisis en toenemende bezuinigingen is de vraag wat versnipperd geraakt, ervaart Warmerdam. Openbare bibliotheken bijvoorbeeld zijn gereorganiseerd en hebben filialen gesloten. Ze doen steeds vaker een beroep op Randstad/ProBiblio om ervoor te zorgen dat de werkroosters ingevuld kunnen worden. In tegenstelling tot bijvoorbeeld bedrijven en instellingen betreft dat dan geen functies van 36 uur per week, maar vacatures van 10 tot 20 uur.

‘Wat opvalt is dat klanten – terecht – veel eisend zijn. Er zijn meer kandidaten op de markt beschikbaar, en dus verwacht een klant uit dat grote aanbod het schaaft met vijf poten. Door mee te denken en creatieve oplossingen aan te dragen komen we daar altijd uit. Een ding heb ik in de afgelopen jaren wel geleerd: dé informatieprofessional bestaat niet.’ <

Ronald de Nijs is eindredacteur van *InformatieProfessional*.

Experimenteren met een Open Access Fonds

Om Open Access onder de eigen medewerkers te promoten, beschikt TU Delft over een Open Access Fonds. Wat heeft dit fonds de afgelopen jaren opgeleverd? Anke Versteeg en Just de Leeuwe bespreken de resultaten en belichten en passant ook nieuwe ontwikkelingen.

Anke Versteeg en Just de Leeuwe

Wie zijn...

Anke Versteeg is werkzaam bij TU Delft Library als accountmanager. Zij adviseert de faculteiten: staf, wetenschappers en studenten over de dienstverlening van de bibliotheek. Belangrijke onderwerpen: informatievaardigheden, data-management en (OA) publiceren.

Just de Leeuwe werkt bij TU Delft Library als productmanager. Hij houdt zich bezig met Research Support, licentieonderhandelingen met uitgevers, Open Access en advisering over auteursrecht voor docenten en wetenschappers.

OA-fondsen bij Nederlandse universiteiten

In Nederland zijn TU Delft, Wageningen UR en Universiteit Utrecht actief met een Open Access Fonds. Universiteit van Amsterdam, Tilburg

University en Universiteit Twente hebben in het verleden een dergelijk fonds gehad. De andere Nederlandse universiteiten hebben (nog) geen

plannen in deze richting. Van de Erasmusuniversiteit, Universiteit Leiden en de TU Eindhoven wordt hier als voorbeeld de situatie toegelicht.

Lopende fondsen

Wageningen UR

Het Open Access Fonds van Wageningen UR (University & Research Centre) bestaat sinds 2006. In 2012 heeft de Bibliotheek als fondsbeheerder een budget van 50.000 euro beschikbaar. Voor het fonds geldt: wie het eerst komt, het eerst maalt. Dit jaar is reeds 25.000 euro betaald aan BioMed Central in de vorm van een prepayment membership, 25.000 euro is bestemd voor de overige uitgevers (waarvan PLoS de populairste is). Auteurs kunnen een aanvraag indienen die aan de

volgende voorwaarden voldoet:

- > De tegemoetkoming in de kosten geldt alleen voor OA-tijdschriften die zijn geregistreerd in DOAJ. Aanvragen voor Open Access fees voor tijdschriften waarvoor de Bibliotheek al een licentie heeft en die de optie Open Access bieden, worden niet gehonoreerd.
- > Wageningen subsidieert bij publicaties die worden geschreven door auteurs van verschillende instellingen, alleen het deel van de kosten voor Open Access fees voor de Wageningense auteurs.

Het fonds betaalt dus niet voor het deel dat bij andere instellingen hoort.

- > Gastauteurs moeten een aantoonbare relatie met Wageningen UR hebben. Tevens dienen zij de betreffende bijdrage onder de affiliatie Wageningen UR te hebben gepubliceerd.

Universiteit Utrecht

Op 1 juni 2012 is een Open access Fonds geïntroduceerd bij de Universiteit Utrecht. Het fonds, dat wordt beheerd door de Universiteitsbibliotheek, heeft voor zowel

2012 als 2013 een budget van 50.000 euro. Utrechtse onderzoekers kunnen subsidie aanvragen op voorwaarde dat er gepubliceerd wordt in peer-reviewed en volledig OA-tijdschriften. Ook de publicatie van OA-boeken en hoofdstukken van OA-boeken wordt vergoed. Vooraf is een globale verdeling van het geld gemaakt over de faculteiten. De onderzoekers krijgen 50 procent van publicatiekosten vergoed. Evenals in Wageningen geldt in Utrecht het principe dat diegene die zich als eerste aanmeldt, als eerste beloond wordt.

Afgesloten OA-fondsen

UB Tilburg University

De Universiteitsbibliotheek van Tilburg University heeft in de periode 2007-2008 een Open Access Fonds gehad. Het betrof een experiment om Open Access binnen de universiteit te bevorderen. Het fonds bevatte 20.000 euro, een bedrag dat niet volledig is opgemaakt. Vooral onderzoekers van de faculteit Sociale Wetenschappen (medische

psychologie, zorgkwesities) hebben hiervan gebruik gemaakt. Het fonds is wegens budgettaire beperkingen opgeheven.

UvA

De Universiteit van Amsterdam beschikte tussen 2007-2009 over een fonds. Voor een periode van drie jaar was 150.000 euro gebudgetteerd, maar na twee jaar besloot de

Universiteitsbibliotheek het fonds op te heffen. Die beslissing werd ingegeven door zowel bezuinigingen als de sterke onevenredige verdeling over de faculteiten; 98 procent van het geld ging naar de 'harde wetenschappers', waarvan ruim 80 procent bij het AMC terecht kwam. Niet verwonderlijk ging het overgrote deel van de author fees naar BioMed Central.

Universiteit Twente

De Universiteit Twente had in 2011 een eenmalige subsidiemogelijkheid voor Open Access publiceren. Het beschikbare bedrag van 20.000 euro was in een paar maanden opgesoupeerd. Budgettaire beperkingen maken het onzeker of het fonds nieuw leven wordt ingeblazen.

Geen OA-fonds

Erasmus Universiteit Rotterdam

De Erasmus Universiteit heeft geen Open Access Fonds maar medici van het Erasmus MC publiceren met regelmaat in Open Access-tijdschriften van BioMedCentral en PLoS. De kosten worden gedragen door de onderzoeksgroepen zelf. Binnen de

universiteit worden wetenschappers sinds 2011 geacht om een auteursversie van hun werk in de lokale repository te deponeren.

TU Eindhoven

De TU Eindhoven kent geen traditie van een eigen fonds. Het is als onderwerp wel besproken, maar op

beleidsniveau is er nog niets mee gedaan. De universiteitsbibliotheek verwijst vragen van individuele medewerkers die Open Access willen publiceren, door naar de eigen faculteit of onderzoeksgroep.

Universiteit Leiden

De Universiteitsbibliotheek Leiden

heeft nog geen pogingen gedaan om een centraal Open Access Fonds te financieren. Open Access wordt wel actief ondersteund door boeken en tijdschriften Open Access uit te geven als Leiden University Press en als partner van OPAEN, een OA-boekenplatform voor de geestes- en sociale wetenschappen.

TU Delft is voorstander van Open Access, het streven naar vrije en onbelemmerde toegang tot wetenschappelijke publicaties. In 2005 ondertekende TU Delft de Berlin Declaration, het morele handvest van de Open Access-beweging. De uitvoering hiervan werd door het College van Bestuur neergelegd bij de TU Delft Library. Sindsdien ontplooit de bibliotheek op lokaal, nationaal en internationaal niveau diverse activiteiten.

Het uitgangspunt is dat Open Access zorgt voor (1) een grotere bekendheid voor zowel auteur als instelling, (2) solidariteit met diegenen die zelf geen dure publicaties kunnen aanschaffen en (3) een efficiëntere verspreiding van kennis. Op basis van deze punten ontwikkelde TU Delft Library repositories voor diverse klantgroepen. De repositories ontsluiten publicaties, data en beeldmateriaal van de eigen instelling; ook bevatten ze extern researchmateriaal van bedrijven zoals Philips of kennisinstellingen zoals IHE-Unesco.¹

Open Access Fonds

Om Open Access onder de eigen medewerkers te promoten, beschikt een instelling over verschillende instrumenten. Een ervan is een fonds waar wetenschappers een beroep op kunnen doen als zij hun publicaties willen delen binnen hun vakgebied. Om Open Access te kunnen publiceren, is het betalen van een auteursbijdrage bij een uitgever in de meeste gevallen noodzakelijk. Deze bijdrage kan voor een artikel variëren van 300 tot 3.500 dollar. In 2008 is TU Delft Library kleinschalig en op experimentele basis gestart met zo'n fonds. Het achterliggende idee was dat wetenschappers (vertegenwoordigd door een faculteit of onderzoeksgroep) weliswaar zelf verantwoordelijk zijn voor de financiering van OA-publicaties, maar dat het fonds een nuttige achtervang is indien de vakgroep niet in staat is de bijdrage zelf te betalen.

Er zijn meerdere Open Access Fondsen bij de Nederlandse universiteiten actief (zie kader). In de eerste jaren van het fonds werden alle aanvragen gehonoreerd die voldeden aan de kwalificaties van peer review en de eis dat de *corresponding author* verbonden was aan de TU Delft.

In 2012 zijn er meer eisen gesteld aan de publicaties om een vergoeding te krijgen.

Uit economische overwegingen acht TU Delft Library het niet langer verantwoord een (duur) betaald tijdschriftartikel bij een commerciële uitgever vrij te kopen ten gunste van wetenschappers buiten de TU Delft die zelf niet voor toegang betalen. In de meeste gevallen is het vrijkopen niet gekoppeld aan een financiële korting voor de auteur, waardoor dit hybride model (zie ook verderop) voornamelijk goed is voor de inkomsten van de uitgevers.

De huidige fondsuitkeringen zijn bedoeld voor artikelen in tijdschriften waar de TU Delft geen betaalde toegang toe heeft of voor tijdschriften die met een OA-businessmodel werken. Laatst genoemde categorie is grotendeels te vinden in de Directory of Open Access Journals (DOAJ). Een welkome aanvulling op het fonds was het Open Access Fonds dat de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) in 2010 in het leven heeft geroepen. Dit NWO-fonds staat garant voor de betaling van artikelen die door hen gesponsord zijn; het fonds bestrijkt inmiddels alle onderzoeksdisciplines.²

Wat heeft vier jaar Open Access Fonds de TU Delft opgeleverd? En zijn er binnen die periode bepaalde ontwikkelingen waar te nemen? Om hier antwoord op te geven, is het goed om het fonds binnen de globale ontwikkelingen van Open Access te situeren.

Businessmodellen

Op wereldschaal is er tegenwoordig een gestaag groeiend marktaandeel voor Open Access, door sommige onderzoekers al geraamd op ruim 25 procent.³ Deze markt is ontstaan doordat relatief jonge uitgeverijen, zoals BioMed Central, Chemistry Central, MDPI, Copernicus, InTech, PLoS en Hindawi, hun businessmodel rondom Open Access hebben gebouwd. Naast deze uitgeverijen zijn er vele duizenden kennisinstellingen, waaronder universiteiten, die zelf één of meer OA-tijdschriften exploiteren – met of zonder een financiële bijdrage van de auteurs. Op dit moment (juni 2012) telt de DOAJ 7.880 tijdschriften met 820.000 artikelen, waaronder 62 titels van Nederlandse herkomst.⁴ Veel van deze titels hebben vooralsnog een bescheiden impact in het wetenschappelijke veld waarin ze worden uitgegeven.

'Ook gevestigde uitgevers nemen langzaam maar zeker stappen richting OA'

Ook gevestigde uitgevers nemen langzaam maar zeker stappen richting dit verdienmodel en geven naast hun klassieke abonnementenmodel steeds meer OA-tijdschriften uit. Op één uitgeversplatform worden nu dus vaak verschillende businessmodellen geëxploiteerd. Het aantal titels bij deze groep gevestigde uitgevers is nog bescheiden. Zo telt het platform van Springer 83 OA-titels. Dat is slechts 4 procent van het gehele portfolio van Springer (2.100 titels) – en dan heeft deze uitgeverij in vergelijking met andere collega's nog een groot aantal OA-titels.⁵

Hybride model

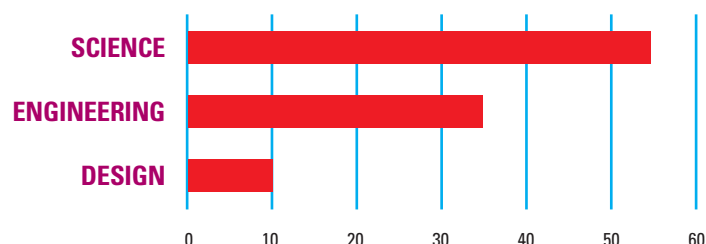
Ook exploiteren veel uitgevers een gemengd of hybride model. Dat wil zeggen dat zij individuele artikelen 'openzetten' die verschijnen binnen het framework van een betaald abonnement. Deze individuele artikelen zijn 'vrijgekocht' door de auteurs.

Het aantal vrije artikelen binnen de tijdschriften varieert enorm; van een incidenteel vrijgekocht artikel tot een succesvolle hybride titel als *Nature Communications*, waar 40 procent van de artikelen Open Access is.⁶

Kijken we naar de gangbare economische theorie van schaarse goederen, dan zou door de toename van OA-artikelen in hybride tijdschriften de nominale prijs van een tijdschrift (sterk) moeten dalen. Toch zijn deze effecten voor een universiteit als betalende klant van beide producten nog nauwelijks waarneembaar. De reden: de relatie tussen licenties en de percentages OA-artikelen binnen die abonnementen zijn (nog) twee gescheiden werelden.

'Als proef biedt TU Delft Library een paar architectuurboeken van Nederlandse uitgevers OA aan'

Aandeel OA-fonds

Figuur 1. Aandeel in procenten verdeeld over de clusters Science (Elektrotechniek, Wiskunde en Informatica, Technische Natuurwetenschappen), Engineering (Werktuigbouwkunde, Maritieme Techniek en Materiaalwetenschappen, Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek en Civiele Techniek en Geowetenschappen) en Design (Bouwkunde, Industrieel Ontwerpen, Techniek, Bestuur en Management en onderzoeksinstituut OTB) binnen de TU Delft. Natuurwetenschappers, gewend om hun publicaties te delen, bijvoorbeeld in ArXiv, zijn oververtegenwoordigd bij de aanvragen uit het Open Access Fonds.

Kosten

De auteursbijdragen voor OA-artikelen lopen zeer sterk uiteen; ze zijn afhankelijk van het winststreven van de uitgever en de gemaakte kosten van het peer review-proces. Wel kunnen universiteiten met sommige uitgevers deals sluiten en kortingen bedingen. Royal Society of Chemistry en BioMed bijvoorbeeld geven kortingen aan hun leden, waaronder de TU Delft. Verder zijn er via SURF Market, de partij die namens de Nederlandse universiteiten onderhandelt over vele wetenschappelijke licenties, afspraken gemaakt met uitgeverij SAGE. Dat heeft een korting van 90 procent opgeleverd.⁷

Resultaten

In de periode juni 2008 tot juni 2012 hebben wetenschappers 115 maal een beroep gedaan op het TU Delft Open Access Fonds. Hiervan zijn 99 aanvragen gehonoreerd. In 86 gevallen betreft het artikelen. Daarnaast zijn er twaalf boeken of hoofdstukken van boeken en één OA-tijdschrift.⁸ De gehonoreerde artikelen en boeken zijn ook opgenomen in TU Delft Repository.⁹ De totale uitgaven bedroegen ruim 115.000 euro, ofwel gemiddeld 1.161 euro per aanvraag. Het aandeel van de uitkeringen aan artikelen die hybride werden aangeboden, was aanzienlijk: dit bedrag bedroeg tot en met 2011 zo'n 35 procent van de totale uitgaven van het fonds. Het budget

van het TU Delft Fonds bedraagt in 2012 40.000 euro, een bedrag dat dit jaar naar verwachting volledig uitgeput zal worden. Gezien de toenemende aandacht voor Open Access en de mogelijkheden om zo te publiceren, is de jaarlijkse groei naar verwachting groot.

Alternatieve financiering

Voor de designfaculteiten en met name de faculteit Bouwkunde binnen TU Delft geldt dat de wetenschappers niet zozeer publiceren in (internationale) tijdschriften, maar vooral boeken schrijven. En publiceren ze in (vak)tijdschriften, dan gaat het vooral om Nederlandstalige. Samen met het managementteam stimuleert de bibliotheek wetenschappers van deze faculteiten om ook in internationale wetenschappelijke tijdschriften te publiceren. Tevens is de bibliotheek het gesprek aangegaan met de belangrijkste architectuurboekenuitgevers in Nederland. We hebben voorgesteld om TU Delft als proef toe te staan een aantal architectuurboeken op te nemen in de Repository¹⁰ en ze daarmee Open Access aan te bieden. We willen onderzoeken of dit de verkoop van titels schaadt of juist bevordert. Voor deze pilot neemt TU Delft per uitgever één titel direct bij verschijnen (dus zonder embargo) tegen een bepaalde uitgeversvergoeding op in de Delft Repository. De titel wordt twee jaar gevolgd en vergeleken met een soortgelijke titel uit het fonds van de betreffende uitgever die

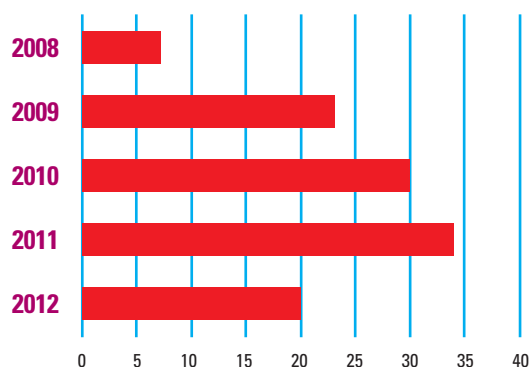
niet digitaal verschenen is.

De vergoeding is bedoeld om eventuele verliezen in de verkopen op te vangen. Een van de uitgevers heeft voor dit bedrag een beeldrechtsspecialist laten uitzoeken welke beelden gebruikt mochten worden voor digitale weergave. Een andere uitgever heeft het bedrag gestopt in extra marketing voor deze titel en heeft de titel zelf ook digitaal (dus naast de fysieke uitgave) uitgegeven. Deze titel genereert overigens de meeste hits en downloads (zie figuur 3). Een derde uitgever heeft naast de gesubsidieerde titel nog twee extra titels op laten nemen in de repository, zodat hij zich een nog scherper beeld kan vormen van de effecten op de verkoop. Wat heeft de pilot na ruim een jaar opgeleverd? Uit de eerste cijfers blijkt dat geen van de titels minder verkoopt dan de vergelijkbare, niet digitaal verschenen titels. Het zou dus zelfs kunnen betekenen dat plaatsing van de titel in de repository de verkoop van een boek kan bevorderen. Bij deze vermoedens moeten echter een paar kanttekeningen worden geplaatst. De cijfers zijn nog niet overtuigend genoeg en de proef, die slechts zes titels betreft, is pas halverwege.

Tot slot

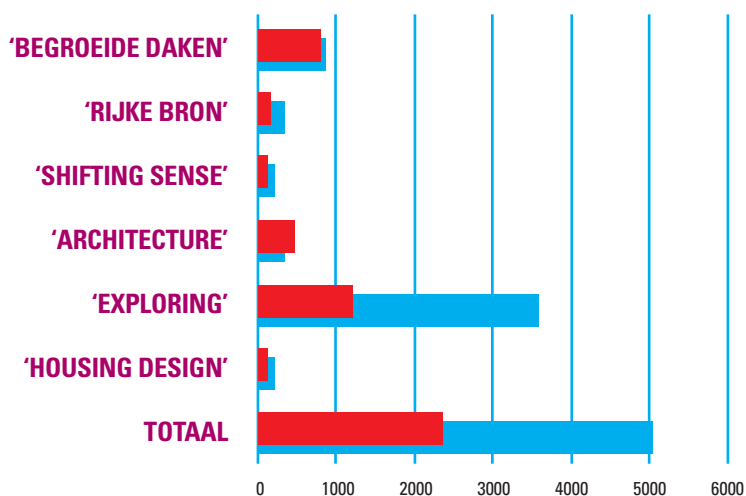
Bij verschillende uitgevers, wetenschappelijke instellingen, financiers en wetenschappers groeit het besef dat Open Access een constructieve weg is om wetenschappelijke kennis te delen met vak-

Uitgekeerd in duizenden euro's

Figuur 2. Uitkeringen TU Delft Open Access Fonds 2008-2012 in duizenden euro's

Downloads en Hits 2011-2012

Figuur 3. Downloads en hits van OA-boeken Bouwkunde

'Een te sterke groei in de OA-aanvragen betekent op termijn een te grote aanslag op de bibliotheekfinanciën'

genoten binnen en buiten de eigen instelling. Dit heeft als resultaat dat uitgevers hun traditionele verdienmodellen langzaam aanpassen, maar ook dat er buiten de gevestigde uitgevers om veel nieuwe tijdschriften met Open Access worden gefinancierd. Klassieke tijdschriften die decennia lang zijn uitgegeven als betaalde abonnementen hebben nu ook artikelen die Open Access zijn. Die artikelen worden behalve vrijgekocht door de auteurs ook opgesteld door eisen die financiers van wetenschappelijk onderzoek gaan stellen.

Tegelijkertijd hebben vooral commerciële uitgevers, met machtige aandeelhouders en een krachtige lobby, grote belangen bij het in stand houden van het huidige, lucratieve abonnementenmodel; ze zullen dit model zo lang als mogelijk willen exploiteren. In dit polariserende klimaat zien steeds meer wetenschappers de voor-

delen van Open Access publiceren in en vinden de weg naar het Open Access Fonds. Een te sterke groei in het aantal aanvragen zal echter op termijn een te grote aanslag op de financiën van TU Delft Library doen, waardoor er wetenschappers teleurgesteld moeten worden. Om die reden is het Open Access Fonds tijdelijk van aard; het is opgezet om de overgang naar financiering van publicaties door de wetenschappers zelf een impuls te geven. Een nieuwe vorm van financiële discipline waarbij een (bescheiden) deel van de onderzoeksbudgetten van wetenschappers voor Open Access gereserveerd is, staat nu nog in de kinderschoenen. Deze toewijzing van onderzoeksgelden is echter buitengewoon wenselijk in de toekomst en het is een taak van TU Delft Library om bestuurders en onderzoekers binnen de universiteit hier de komende tijd nadrukkelijk op te wijzen. Open Access moet op termijn de standaard worden. In de periode die nodig is om dit te bereiken, blijft het Open Access Fonds in bedrijf en dient als voorbeeld en stimulans voor de wetenschappers.

Noten

1] De TU Delft Repositories tellen meer dan 70.000 digitale objecten, waaronder vrijwel alle Delftse dissertaties sinds 1906, alle boeken van de Delftse Universitaire Pers tot 2000 en steeds meer fotomateriaal. Veel Delftse lesmateriaal is als OpenCourseWare (OCW) in de Delft Repositories vrij beschikbaar voor alle belangstellenden. Zie: repository.tudelft.nl/help/.

2] Informatie over het NWO-fonds is te vinden op www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOP_8FTBPQ.

3] Zie voor de grondslagen van dit cijfer de doortimmerde argumentatie van Heather Morrison: poeticeconomics.blogspot.ca/2012/05/about-30-of-peer-reviewed-scholarly.html.

4] Zie: www.doaj.org/doi?func=byCountry&uiLanguage=en. Er zijn ongetwijfeld veel meer Nederlandse OA-tijdschriften, maar die zijn nog niet allemaal geïndexeerd door de DOAJ. TU Delft heeft acht geaffilieerde OA-tijdschriften. Zie: www.library.tudelft.nl/support/advies-bij-publiceren/open-access/.

5] De complete lijst staat op www.springeropen.com/journals.

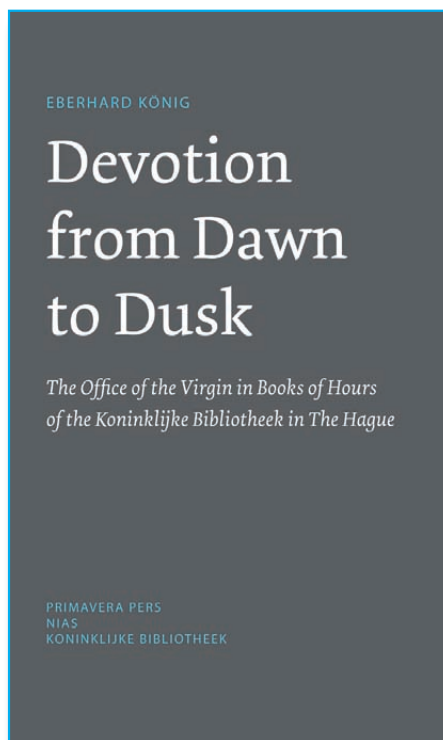
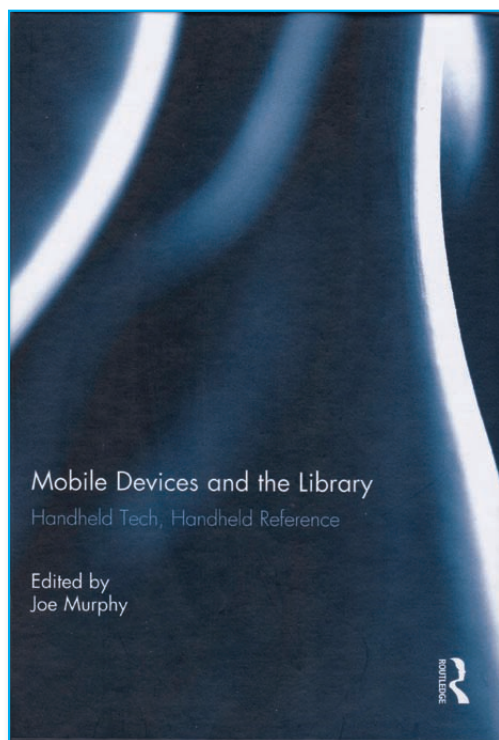
6] Zie: www.nature.com/ncomms/index.html.

7] In de periode 2008-2012 was er in SURF-UKB-verband een succesvolle pilot met Springer. In deze pilot konden alle artikelen die verbonden waren aan Nederlandse wetenschappers, kosteloos als Open Access in de repositories van de universiteiten geplaatst worden.

8] In 2010 werd een OA-tijdschrift gefinancierd voor de faculteit 3ME binnen het vakgebied Mechanical Sciences (www.mechanical-sciences.net). Voor het opzetten van nieuwe OA-tijdschriften in Nederland speelt NWO sinds 2011 actieve rol. Er werden 32 tijdschriften gesubsidieerd, waarvan vier van de TU Delft. Zie: www.nwo.nl/nwohome.nsf/pages/NWOP_8R5E8Q.

9] Zie: repository.tudelft.nl/search/ir/?q=OA-fund&faculty=&department=&type=&year=.

10] Het gaat om de volgende titels en uitgevers: *Begroeiende daken na 2010*, Techne Press; *Architecture as a Craft*, SUN Architecture (nu Boom Uitgevers); *Exploring the Visual Landscape*, IOS Press; *Housing Design: a manual*, NAI010 publishers.

Bibliotheekwerk: gebedenboeken of mobiele technologie?

Willen bibliotheken overleven, dan zullen ze in de komende jaren twee zaken aandacht moeten geven, vindt Jos Damen. Met aan de ene kant van het spectrum: digitale bibliotheektoepassingen, aan de andere kant de speciale en lokale collecties – en regelmatig in een combinatie daarvan. In de komende afleveringen schenkt Damen aandacht aan beide. Om te beginnen twee boeken uit 2012, al lijken ze eeuwen van elkaar verwijderd.

Door: Jos Damen

Mobile Devices and the Library: Handheld Tech, Handheld Reference | Ed. by Joe Murphy | Londen: Routledge | 2012 | ISBN 9780415689755 | \$ 145 | Waardering: ●●●○○

Devotion from Dawn to Dusk. The Office of the Virgin in Books of Hours of the Koninklijke Bibliotheek in The Hague | Eberhard König | Leiden: Primavera Pers | 2012 | ISBN 9789059971196 | € 10,00 | Waardering: ●●●○○

Mobile devices and the library is een zeer gevarieerd boek over de toepassing van mobiele technologie in de bibliotheek. Het is divers: van ereaders tot QR-codes en van sms in de bibliotheekservice tot aan mobiele websites. Eigenlijk is dit boek een verzameling van 22 samenhangende interessante artikelen van conferenties van de *Handheld Librarian* (www.handheldlibrarian.org). Alle bijdragen gaan over bibliotheektoepassingen met behulp van mobiele apparatuur: telefoons, tablets en andere 'mobile devices'. Tegelijkertijd is het boek een dubbelnummer van het tijdschrift *The Reference Librarian* (vol. 51).

Behalve overzichten en ideeën bevat het boek vooral 'best practices'. Ik licht er een paar uit.

> **Ebooks:** studenten gebruiken meer en meer ebooks, maar weten soms niet dat hun eigen bi-

bliotheek deze ook in bezit heeft (Julie Shen). Verder wordt er verslag gedaan van een test met 100 Sony ereaders in een bibliotheek in Pennsylvania.

> **SMS:** drie artikelen reppen over sms als middel om vragen aan bibliotheken te beantwoorden (in Denton, Cornell & Hammond).

Medische bibliotheken

De rol van medische bibliotheken in mobiele technologie wordt belicht in een overzichtsartikel van Kim & Ball. Ze voorspellen dat databases en e-tijdschriften snel aangepast zullen worden aan mobiele apparatuur. Peg Burnette beschrijft de opkomst van smartphones in de medische praktijk (vanaf 1993) en geeft praktische voorbeelden van 'Mobile Medicine'.

Verder is er in het boek aandacht voor Twitter, QR en voor geografische toepassingen. Voor elke bibliothecaris die een website voor mobiel gebruik wil bouwen, is er het achtstapenplan van Chad Haefele.

Een punt van kritiek op het boek is de wat gebrekkige samenhang en de soms makkelijk getrokken conclusies op basis van kleine steekproeven. Maar *Mobile devices and the library* is vooral een inspirerend boek.

Gebedenboeken

Datzelfde kan gezegd worden van het veel dunnere maar uiterste interessante boekje van Eberhard König: *Devotion from dawn to dusk*. König was van 2011 tot begin 2012 fellow van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en van het NIAS in Wassenaar. Hij schotelt de informatieprofessional een heel ander kopje thee voor. König is hoogleraar kunstgeschiedenis aan de Freie Universität in Berlijn en specialist op het gebied van middeleeuwse handschriften.

Uiteraard is zijn boekje een lofzang op de mooie collectie handschriften van de Koninklijke Bibliotheek, verlicht met tientallen prachtige kleine afbeeldingen. Maar ook laat König in zijn tekst zien hoe de getijdenboeken vorm kregen, hoe deze gebeden-

boeken werkten en gebruikt werden, en vervolgens ook hoe de (Noord-) Nederlandse praktijk afweek van die in ons omringende landen.

Meesterwerken

König laat op aannemelijke wijze zien hoe slim de getijdenboeken in elkaar zitten. Hij neemt diverse afbeeldingen uit enkele KB-topstukken onder de loep en zoemt in op de details. Dat gebeurt met de prachtige afbeelding van Jean Fouquet uit het Getijdenboek van Simon de Varie, met het getijdenboek van Isabella van Castilië (uit Milaan, rond 1400) met een fraai geketende panter en van Filips van Bourgondië (uit Oudenaarde/Brugge, midden vijftiende eeuw). Juist door de samenhang te laten zien, worden zaken duidelijker.

Bibliotheca Philosophica Hermetica

Interessant is dat König een handschrift uit de voormalige Bibliotheca Philosophica Hermetica van *enfant terrible* Joost Ritman omstandig prijst. Dit werk, het Adair-getijdenboek, verhuisde eind 2010 met een grote hoeveelheid andere handschriften van Amsterdam naar Den Haag, om een schuld van Ritman bij het rijk in te kunnen lossen. König roemt de afbeeldingen in dit Adair-getijdenboek als een voorbeeld van de 'highest achievements available to illuminators of that age', 'the most extraordinary example of its kind from the last decade of the 15th century'.

Al met al: lof voor dit boekje en voor het initiatief van de KB en het NIAS om samen jaarlijks een gast-onderzoeker uit te nodigen. König was inmiddels de achtste, en het is te hopen dat er nog vele slimme 'fellows' zullen volgen. Het boekje zelf zou nog vlotter lezen met enige tussenkopjes en gepaste indeling. De typografische verwerking en de illustraties zijn verder uitermate verzorgd.

Jos Damen is hoofd van bibliotheek en IT bij het Afrika-Studiecentrum in Leiden.

LEES VERDER OP:

INFORMATIE PROFESSIONAL.NL

website voor informatiewerkers

IP FLASH

onze gratis digitale nieuwsbrief

NIEUWS

blijf op de hoogte

AGENDA

alle congressen en cursussen

BANEN

dé vacatures voor professionals

LEVERANCIERSGIDS

van beveiliging tot zelfservice

FILMPJES

elke week een vakvideo

REDACTIEBLOG

achtergronden bij het nieuws

BIJDRAGEN

verdiepende artikelen en verslagen

REAGEER

praat mee of plaats zelf een opinie of artikel

Een goede SLA voorkomt problemen

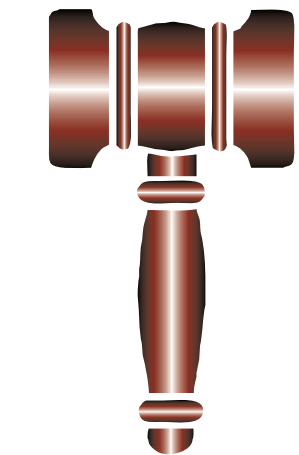
Door: Mark Jansen

Steeds meer informatiesystemen worden op afstand aangeboden. Er kan in dat kader worden gedacht aan iets kleinschaligs als een website waarop moet worden ingelogd om bepaalde content te kunnen zien, maar ook aan grootschalige projecten als het outsourcen van een digitaal archief naar de cloud. De afhankelijkheid van al die systemen wordt steeds groter en het is dan ook steeds vaker cruciaal dat de beschikbaarheid van het betreffende systeem goed is geregeld. Het is opvallend om te zien dat de praktijk hierin vaak tekortschiet.

In diverse contracten voor dienstverlening op afstand staat helemaal niets bepaald over de mate waarin de betreffende diensten beschikbaar moeten zijn. Ook een *service level agreement* (SLA) ontbreekt in veel gevallen. Dat betekent dat bij problemen met de dienst er ogenschijnlijk discussie ontstaat tussen leverancier en afnemer. Is bijvoorbeeld sprake van een tekortkoming van de leverancier bij traagheid van het systeem? En welk percentage beschikbaarheid van het systeem mag redelijkerwijs van de leverancier worden verwacht (100 procent

lijkt weinig reëel)? Het is dus zaak hierover vooraf duidelijke afspraken te maken, bijvoorbeeld in een SLA, zodat de discussie achteraf beheersbaar kan worden gehouden. Opvallend is verder dat vaak (in algemene voorwaarden) wel geregeld is dat onder overmacht van de leverancier ook het niet (voldoende) presteren van zijn toeleveranciers mag worden verstaan. Dit betekent praktisch gezien dat de leverancier zich achter ieder tekortschieten van zijn eigen toeleveranciers kan verschuilen. Dat lijkt mij in veel gevallen niet wenselijk en ook niet reëel. Van een professionele IT-leverancier mag mijns inziens worden verwacht dat deze kritisch is op de (kwaliteit van) de dienstverlening die hij inkoop bij derden.

Wanneer er wel een SLA door de leverancier wordt meegeleverd, dan staat deze vaak vol met allerlei handig geformuleerde definities die in feite neerkomen op een beperking van de dienstverlening. Zo staat regelmatig in een SLA dat deze alleen van toepassing is voor zover er sprake is van een 'Gebrek' en staat er vervolgens dat van een 'Gebrek' alleen sprake is wanneer de software niet voldoet aan de documentatie van de leverancier (hetgeen bijna nooit het geval zal zijn). Ook zijn er diverse leveranciers die nog wel bepaalde *responstijden* durven toe te zeggen ('bedankt voor uw melding, we komen er bij u op terug'), maar die geen enkele garantie geven voor wat betreft de *oplostijden* (de tijd tussen de melding en het daadwerkelijk herstel van het gebrek). Als die garantie al wel wordt geboden, staat er regelmatig dat die slechts geldt voor 80 procent van de inci-

denten en wordt voor de resterende 20 procent wederom geen enkele garantie geboden. Je zult net zien dat de 'moeilijke gevallen' door de leverancier onder die resterende 20 procent worden geschaard... In een goede SLA worden deze en andere veel voorkomende aandachtspunten geadresseerd. Natuurlijk kan een SLA het ontstaan van fouten nooit helemaal voorkomen, maar in ieder geval geeft een SLA een goede regeling van de gevolgen van een bepaald gebrek. Een goede SLA werkt bovendien preventief in die zin dat een leverancier waarschijnlijk eerder zal investeren in zijn dienstverlening wanneer daar een SLA met juridisch afdwingbare sancties (zoals boetes) op van toepassing is, dan wanneer er is gecontracteerd op basis van het (in de regel vrij eenzijdige) standaardcontract van de leverancier. <

Mark Jansen is advocaat IT-recht en Intellectuele Eigendom bij Dirkzwager advocaten & notarissen.

advertentie

Mediaservice

Ingressus helpt bij het bestellen en uitleenklaar maken van uw collectie

INGRESSUS

Meer weten?
info@ingressus.nl / 010-2060260
www.ingressus.nl

Door: Dymphie van der Heyden

Boekenbol

Producent: Bol.com

Platform: iOS en Android

Prijs: gratis

Waardering: ●●●○○

Boekenbol is de officiële ereaderapp van Bol.com. Op Android en iPad functioneert hij hetzelfde, al start de iPad-versie alleen een staand formaat op. Vul na installatie je Bol- en Adobe-ID in, dan komen de bij Bol gekochte titels op het plankje. De opties zijn beperkt: items in de inhoudsopgave zijn aanklikbaar, je kunt het lettertype vergroten of verkleinen en kiezen tussen dag- en nachtmodus, maar niet voor kleur.

Door: Raymond Snijders

Bluefire Reader

Producent: Bluefire Productions

Beschikbaar voor: iOS (besproken)

en Android

Prijs: gratis

Waardering: ●●●●○

Bluefire Reader is een van de vele apps om ebooks mee te lezen op een tablet. De app heeft een prettige interface met alle instellingsmogelijkheden die je mag verwachten. Net als de meeste ebookapps kun je ook vanuit *Bluefire Reader* gratis boeken downloaden met behulp van Feedbooks en Engelstalige boeken kopen

Door: Alice Doek

Lees dit boek

Producent: WPG Uitgevers

Platform: iOS (iPad en iPhone)

Prijs: gratis

Waardering: ●●●●○

Met als motto 'Ontdekken. Lezen. Doorvertellen' fungeert *Lees dit boek* als een etalage voor Nederlandstalige ebooks die verschijnen bij 21 uitgeverijen van WPG. De etalage bevat 24 titels; elke week worden er vier vervangen. Van elk boek zijn de eerste hoofdstukken gratis te downloaden en te lezen. Kopen kan tegen (tijdelijk) gereduceerd tarief. De kracht van de app is de combinatie van een mooie visuele presentatie en informatie

Onderaan staat het percentage gelezen, niet het paginanummer. Via de knop rechtsboven maak je bladwijzers of opmerkingen aan. Daarvan is een overzicht beschikbaar, maar de inhoud van de opmerkingen staat er niet in en daar kun je ook niet in zoeken. Zoeken kan alleen in inhoudsopgave en tekst.

Het Bol/Adobe-ecosysteem onthoudt opmerkingen, bladwijzers en waar je gebleven bent en toont dat over meerdere apparaten. Dat de leverancier die informatie opslaat, kan een bezwaar vormen in verband met de privacy.

Je zit met Boekenbol vast aan DRM en de Adobe-licentie geeft gemakkelijk problemen. Om te voorkomen dat je geen toegang meer hebt, zou je de ebooks kunnen back-uppen met Calibre. In dat geval zijn de titels ook met andere ereaders te lezen.

in enkele (kleine) online boekwinkels.

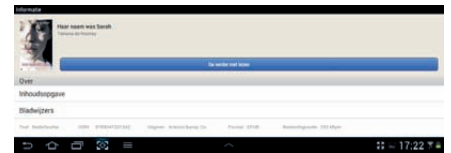
Deze gratis app heeft enkele voordelen ten opzichte van de concurrentie. Ten eerste is hij beschikbaar voor alle iOS- en Android-apparaten, waardoor het niet uitmaakt waar je ebooks op wilt lezen. Hij ondersteunt ook de Adobe DRM waarmee gekochte ebooks helaas nog steeds beveiligd zijn. Juist omdat *Bluefire Reader* op beide besturingssystemen beschikbaar is, is de app vaak een vereiste als je gebruik wilt maken van ebookleendiensten zoals Ebook Library (via de Koninklijke Bibliotheek) of MyLibrary op je iPad of Androidtablet.

Of je nou ebooks met Adobe DRM koopt of leent, als je ze wilt lezen, is deze app de beste, goedkoopste en soms de enige keuze op je tablet.

over zowel het boek als de auteur. Het verlaagt de drempel naar het gebruik van ebooks. Via Twitter, Facebook en mail kun je anderen snel laten weten welk fragment je hebt gelezen (en tegelijkertijd reclame maken).

Na eenmalige registratie zijn sommige boeken in hun geheel te lezen, maar slechts tot aan een bepaalde datum. Ik kreeg *Duivelspiek* van Deon Meyer cadeau, met als uiterste houdbaarheidsdatum de daaropvolgende dag. Op Frankwatching.com vertelde Gert-Jan Schikker, adviseur nieuwe media bij WPG, dat op termijn een persoonlijk toegesneden aanbod wordt gedaan op basis van wat klanten al hebben gelezen. Overigens is het goed mogelijk om de app te gebruiken zonder registratie.

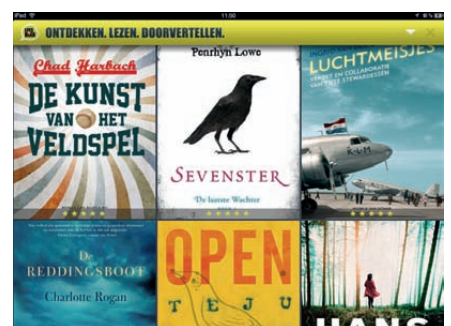
Besluit je om een ebook te kopen, dan word je doorgeleid naar de iBookstore van Apple.

+++++++ Boekenbol +++++++

+++++++ Bluefire Reader +++++++

+++++++ Lees dit boek +++++++

Kennisdelen met Yammer

Steeds meer organisaties gebruiken de sociale media tool Yammer om intern te twitteren. Is het daarmee ook een kennisdelingsinstrument? Studenten van de opleiding IDM Groningen onderzochten de situatie bij de Hanzehogeschool.

Door: Peter van Dijk, Lennart Lok, Terence Wongsoikromo

Microblogging is met het ontstaan van Twitter in 2006 enorm populair geworden. In korte berichten van maximaal 140 tekens aan de wereld laten weten waar je mee bezig bent of wat er gebeurt. Waar Twitter vooral een openbaar medium is – in principe kan de hele wereld zien wat je schrijft – biedt de tool Yammer een gesloten omgeving, gericht op organisaties. Een ‘interne twitter’ dus. Want alleen medewerkers van een organisatie hebben toegang tot Yammer. Daarnaast kent Yammer niet de begrenzing van 140 tekens per bericht zoals bij Twitter.

Binnen de Hanzehogeschool wordt Yammer sinds 2009 gebruikt op initiatief van de afdelingen ICT en ICTO (ICT en Onderwijs). Inmiddels hebben van de 2.200 Hanzemedewerkers zo’n 600 personen een account bij Yammer. Een klein deel daarvan is ook daadwerkelijk actief. Vanuit het IDM-onderwijsthema ‘Media voor Kennisdeling’ ontstond de vraag om een onderzoek te doen naar de inzet van moderne media om kennis en informatie te delen. Doel was om studenten praktijkervaring te laten opdoen met onderzoek naar aanleiding van de theorie over sociale media, kennismanagement en kwalitatief onderzoek.

Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag die centraal stond was: Hoe ervaren de mede-

werkers van de Hanzehogeschool Groningen de kennisdeling via Yammer? (Dijk, Ketelaar, Buikema, Kouwenberg, 2012).

Elke projectgroep, bestaande uit eerstejaarsstudenten IDM, heeft 4 tot 5 interviews gehouden met Yammer-gebruikers uit de drie categorieën ‘meer dan in totaal 100 geplaatste berichten’, ‘10 à 100 berichten’ en ‘minder dan 10 berichten’. Aansluitend heeft een analyse en codering van de interviews plaatsgevonden. De resultaten zijn verwerkt in een poster (die is gepresenteerd aan de klas) en een artikel.

Conclusies

De gebruikers die erg actief zijn, geven aan dat ze Yammer een waardevolle kennisdelingstool vinden die een vervanging zou kunnen zijn van het e-mailgebruik binnen de Hanzehogeschool. Maar deze gebruikers realiseren zich ook dat er te veel berichten over ICT-onderwerpen worden geplaatst en te weinig over onderwijszaken. De minder actieve gebruikers beamen dit en zien dus geen reden om naast hun e-mailprogramma ook nog eens gebruik te maken van Yammer. De wil om kennis te delen is bij de geïnterviewden wel aanwezig, maar de meerwaarde van Yammer wordt nog niet door iedereen ingezien. Het wordt gezien als een extra tool en wordt door een

aantal personen als niet gebruikersvriendelijk beschouwd.

De overgrote meerderheid ervaart Yammer meer als bijkomende last dan handige kennisdelingstool. Doordat ze de content op Yammer oninteressant vinden, zien ze geen reden om naast hun e-mailgebruik nog gebruik te maken van Yammer; e-mail volstaat nog prima in hun ogen als communicatiemiddel (Dijk, Ketelaar, Buikema, Kouwenberg, 2012). Er zijn meerdere factoren die meespelen in het wel of niet gebruiken van Yammer, zoals de bekendheid van het programma, de hoeveelheid andere programma’s die er al binnen de organisatie worden gebruikt en de vaardigheden met social media (Lefevre, Klever en Wongsoikromo, 2012).

Om het gebruik van Yammer te stimuleren, zou Yammer een plek moeten krijgen binnen het intranet MyHanze. Ook zouden er minder berichten over ICT-onderwerpen en meer over onderwijszaken moeten worden geplaatst. Eventueel zou er een communitymanager kunnen worden aangesteld.

Tot slot is door alle drie groepen aangegeven dat een uitgebreider onderzoek onder zowel gebruikers als niet-gebruikers van Yammer binnen de Hanzehogeschool essentieel is om betere uitspraken te doen over het gebruik van Yammer als kennisdelingstool. We adviseren

dan ook dat dit onderwerp verder onderzocht dient te worden door een medestudent tijdens een afstudeertraject.

Literatuur

] Dijk, Peter van, Ketelaar, Emma, Buikema, Marike en Kouwenberg, Emma (2012).

Kennisdeling via Yammer. Groningen, Hanzehogeschool

] Lefevre, Jacqueline, Klever, Marlon en Wongsoikromo, Terence (2012). *Ervaringen met Yammer van de medewerkers van de Hanzehogeschool Groningen*. Groningen, Hanzehogeschool

] Peters, Svenja, Meijberg, Sophie en Lok, Lennart (2012). *Yammer of jammer? De ervaringen van docenten aan de Hanzehogeschool Groningen aangaande kennisdeling via Yammer*. Groningen, Hanzehogeschool

Peter van Dijk, Lennart Lok, Terence Wongsoikromo zijn eerstejaarsstudenten van de opleiding Informatiedienstverlening en informatiemanagement aan de Hanzehogeschool Groningen.

Verder lezen

Op InformatieProfessional.nl staat in de rubriek Bijdragen een uitgebreide versie van dit artikel.

© Taiyo Onorato & Nico Krebs

Book Cam, 2011

events, etc.

7-9 augustus • FUTURE OF INFORMATION AND LIBRARY ASSOCIATIONS

• NVB / IFLA satellite conference •
Den Haag • www.nvb100.nl/
ifla-satellite-meeting/

1-2 september • MANUSCRIPTA

Opening boekenseizoen •
Amsterdam • www.cpn.nl

17-18 september • PICNIC FESTIVAL

2012 • Amsterdam •
www.picnicnetwork.org

23-27 september • TPD 2012: THEORY AND PRACTICE OF DIGITAL LIBRARIES

• Cyprus • www.tpd2012.org

26-28 september • UNESCO DIGITAL HERITAGE PRESERVATION CONFERENCE

• Vancouver • www.unesco.org

2 oktober • WAAROM PUBLICEREN WETENSCHAPPERS, EN VOOR WIE EIGENLIJK?

• Lustrumconferentie
Amsterdam University Press
• Amsterdam • www.knaw.nl

4 oktober • BUSINESS INTELLIGENCE EN SOCIAL MEDIA

• Bijeenkomst van
Het Zuidelijk Informatienetwerk (ZIN) in
het kader van 100-jarige NVB • Tilburg
• www.zinnet.info

Meer events op

www.informatieprofessional.nl

Libraries Now!

Van 11 tot 17 augustus vindt het jaarlijkse IFLA-congres plaats in het bibliotheek- en informatieland bij uitstek: Finland. Met als overkoepelend thema *Libraries Now! – Inspiring, Surprising, Empowering* wordt sterk ingezet op innovatie in diensten en technieken, advocacy en maatschappelijke impact. Denk bijvoorbeeld aan open access en digitalisering, en innovatie door vraaggerichte dienstverlening.

IFLA lanceert tevens haar nieuwe internationale leiderschapsprogramma en presenteert een sessie voor versterking van bibliotheekorganisaties door het aantrekken van een nieuwe generatie professionals. De IFLA Market en President Session zorgen voor directe ledencommunicatie, en ook de sessies over bijvoorbeeld cloud computing, het markten van speciale collecties, publieke toegang tot wet- en regelgeving en de uitsmijter *How to win the battle over freedom in cyberspace?* bieden voor elk wat wils, in wereldwijd perspectief.

Speciaal voor Nederlandstaligen is er ook dit jaar weer een bijeenkomst en diner, georganiseerd door FOBID.

conference.ifla.org/ifla78

VRAAG

AANBOD

ECONOMAAT

VRAAG & AANBOD / OVER DE ECONOMAAT / CONTACT / CREDITS / LOGIN

exposities

Light of Other Days

Het Zwitserse duo Taiyo Onorato & Nico Krebs (1979) werkt sinds 2003 aan uiteenlopende projecten op het snijvlak van fotografie, beeldhouw- en installatiekunst. Met hun werk leveren ze commentaar op de fotografiegeschiedenis, op de aard van een foto, op de werking van camera's en de rol van de fotograaf. Een keuze uit hun werk is tot 22 augustus te zien in Foam Fotografiemuseum Amsterdam. Het oeuvre van Onorato & Krebs kenmerkt zich door het spel met het tweedimensionale karakter van fotografie. Net als beeldhouwers bouwen ze hun foto's zorgvuldig op en boetsen het totdat het eindresultaat perfect is.

Ze experimenteren niet alleen met fotografische processen, maar ook met de camera zelf. Kan uiteindelijk niet alles als camera fungeren? Voor het project *As Long As It Photographs It Must Be A Camera* werkten zij met zelf in elkaar geknutselde camera's. Deze apparaten worden als autonome sculpturen in de ruimte gepresenteerd. Zo werd een stapel boeken over de geschiedenis van de fotografie omgebouwd tot camera, alsof we altijd kijken door de ogen van voorgangers.

foam.org

Economaat

Het project 'WUkonomie Tarwewijk' onderzoekt de wensen en obstakels van thuiswerkers en kleine zelfstandigen en kijkt naar oplossingen om wonen en werken in de Rotterdamse Tarwewijk met elkaar te verbinden. Het project is een initiatief van Droog lab. Een van de aangedragen 'oplossingen' is de Economaat, een project van ontwerper Thomas Lommeé en het Nederlands Architectuurinstituut (NAi). Het is een sociale machine die micro-economische activiteiten binnen een wijk in kaart brengt. In een omgebouwd fotohokje worden omwonenden uitgenodigd hun persoonlijke 'vraag' of 'aanbod' van producten of diensten op een speelse en eenvoudige manier in beeld te brengen en te omschrijven – te vergelijken met het plaatsen van een kaartje bij de supermarkt.

Al deze boodschappen kunnen ter plekke op een bord worden geprikt of online gepubliceerd op economaat.net. De Economaat is bedoeld om publieke ruimtes, zoals een bibliotheekleeszaal, te verrijken met een sociale functie. Tot september staat de Economaat in Atelier Tarwewijk aan de Mijnsheerenlaan 2 in Rotterdam. Daarna verhuist het apparaat naar Kortrijk.

www.nai.nl

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Kees Thomassen (1950) neemt afscheid als conservator namiddeleeuwse handschriften bij de Koninklijke Bibliotheek. Hij is gespecialiseerd in vriendenboeken.

Hoe is je belangstelling voor het vriendenboek ontstaan?

De Koninklijke Bibliotheek (KB) bezit de grootste Nederlandse collectie alba amicorum oftewel vriendenboeken en die vielen automatisch onder mijn verantwoording. Naarmate ik er meer door mijn handen liet gaan, groeide de fascinatie voor dit genre dat vanaf het midden van de zestiende eeuw tot aan de opkomst van de moderne media heeft gebloeid, zij het dat er natuurlijk een wereld van verschil is tussen een oud adellijk vriendenboek en 'poesiealbums' van lagere schoolmeisjes.

Was werken in een bibliotheek altijd al een droom van je? Nou, een droom is wat overdreven, maar mede door een aangeboren hardhorendheid leek een bibliotheek me wel wat. Daar heerste vooral oorverdovende stilte!

Wat trok je aan in de functie conservator namiddeleeuwse handschriften? Na mijn studie kreeg ik de kans de eerste ordening in een enorm uitgeversarchief aan te brengen. Ik kwam weliswaar iedere dag bedekt met stof en vuil thuis, maar het was spannend werk, iedere verhuisdoos bevatte weer nieuwe verrassingen. Toen de vacature voor die baan bij de KB in de krant verscheen, heb ik geen moment geaarzeld.

Hoe heeft je belangstelling voor het vriendenboek zich in de loop van je carrière ontwikkeld? Het begon met bekijken wat er al in huis was, en al snel kwam daar de aanschaf van nieuwe exemplaren bij. In de loop van de tijd heb ik er zo'n 300 – uit allerlei perioden – voor de KB weten te bemachtigen en daar zaten hele bijzondere tussen. Een hoogtepunt was de verwerving van de elf delen tellende verzameling van de familie Van Harinxma thoe Slooten uit de jaren 1576-1631 (goo.gl/1qYor). Daarnaast ben ik vrij snel met enige Leidse collega's begonnen met de opzet van een database van alle Nederlandse alba van vóór 1800. Heel leuk werk. Een eerste inventarisatie leverde er ruim 1000 op en nu staat de teller op bijna 2000 (goo.gl/ANBul). Ook de organisatie van een grote overzichtstentoonstelling in Museum Meermanno in 1990 en het publiceren van een hele rits artikelen over afzonderlijke vriendenboeken waren inspirerende activiteiten.

Wat is de rol van de KB wat betreft het bewaren van dit erfgoed? Zoals gezegd beschikt de KB over de grootste collectie die altijd met veel zorg is geconserveerd en ontsloten. Dat laatste niet alleen via beschrijvingen in onze online publiekscatalogus, want dankzij het Europeana-project kun je sinds een jaar bij vrijwel alle afzonderlijke bijdragen in vriendenboeken direct doorklikken naar een afbeelding. Eigenlijk hoef je voor KB-alba de deur niet meer uit, maar een plaatje gaat natuurlijk nooit boven de sensatie een originele tekening van Rembrandt of een sonnet van Joost van den Vondel in je handen te houden. Hoe het in de toekomst zal gaan is koffiedik kijken, want massadigitalisering van het gedrukte erfgoed heeft binnen de KB de grootste prioriteit.

Het mooiste vriendenboek dat je kent? Het album van Jacob Heyblocq, rector van de Latijnse School te Amsterdam uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. Geen enkel album bevat zoveel topkwaliteit in woord en beeld. Van Vondel tot en met Focquenbroch, van Rembrandt tot en met Govert Flinck. Het is niet voor niets dat juist van dit album in 1998 een facsimile is uitgegeven. Wie op een comfortabele manier een indruk ervan wil krijgen, kan terecht op de website van de KB (goo.gl/5W9Rh).

Welke studie heb je gedaan? Nederlandse taal- en letterkunde, met als specialisatie de letterkunde van de negentiende eeuw. Niet direct heel nuttig voor de bestudering van vriendenboeken,

maar met de juiste academische attitude kun je een heel eind komen. Verder heb ik de bibliotheekopleiding te Amsterdam gevolgd en de nodige cursussen oud schrift.

Je allereerste baan? Tegenwoordig kan dat helemaal niet meer, maar ik moet bekennen dat mijn huidige baan de eerste en enige is.

Wat is je favoriete site of blog? Tja, een oratio pro domo, maar dat is toch wel de site van de KB. Maar ook op sites als de DBNL en Bibliopolis ben ik geregeld te vinden. Weblogs die ik graag volg, zijn onder meer die van De Contrabas en Neder-L.

Welk ebook las je het laatst? Hier antwoordt opa: geen.

Welk papieren boek las je het laatst? Jan Brokens *Blok. De boekhandelaar van mijn vader*. Een aardig verhaal over een Rotterdamse boekhandelaar.

Je favoriete vrijetijdsbesteding? Boekjes maken op de oude ambachtelijke wijze. Dus met zethaak, losse loden letters en een boekdrukkers.

Wat had je willen zijn als... Allround timmerman. Heel concreet dingen met je handen maken. Mijn ouders hadden me zien aankomen, zoonlief had hersens dus die moest zonnig leren.

Wat ga je na je afscheid van de KB doen? Twee dingen. Ten eerste verdere studie naar de achttiende-eeuwse Leidse studentenalba. En ten tweede heel veel mooie (papieren!) boekjes maken op mijn eigen pers De Uitvreter. Rijp en groen door malkander (www.uitvreter.nl). <

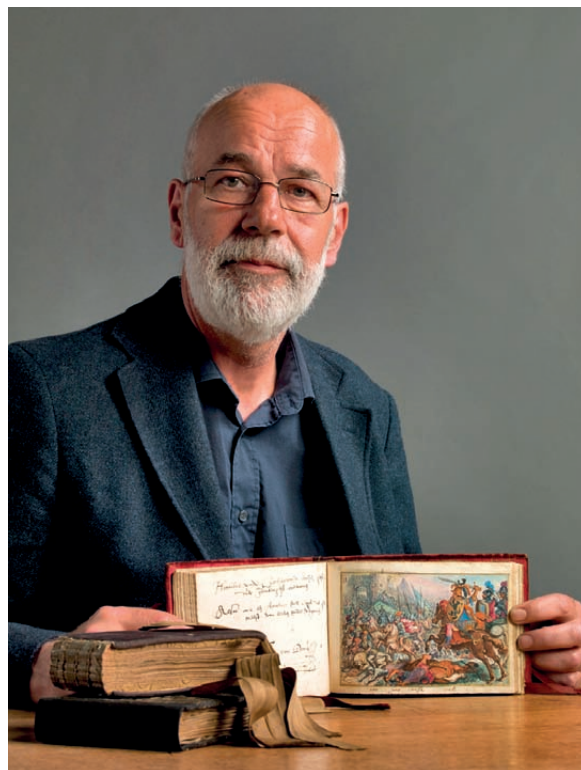
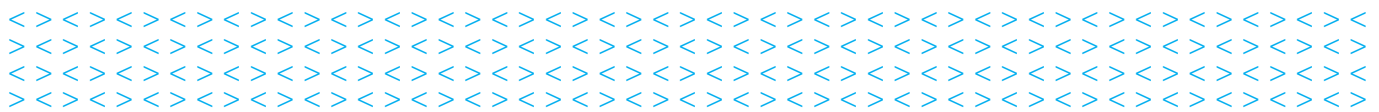

Foto: Koninklijke Bibliotheek

FLASHBACK

In 2008 verruilde Björn Stenvers (1972) zijn baan als hoofd marketing bij de Openbare Bibliotheek Amsterdam voor eenzelfde functie bij Amsterdam Museum (voorheen Historisch Museum Amsterdam). 'De museumsector kan iets leren van de OBA.'

Björn Stenvers schiet in de lach als we hem erop wijzen dat vijf jaar bij één werkgever voor een jobhopper best lang is. 'Er is bij Amsterdam Museum nog veel te doen,' pareert hij. Voorlopig heeft hij geen plannen om de museumwereld te verlaten. Sterker nog: hij studeert in de avonden kunstgeschiedenis aan de UvA en hij volgt nu voor het vierde jaar een internationaal cultural leadership-programma (British Council), waarvoor hij samen met een andere landgenoot voor de Nederlandse delegatie werd uitverkoren. Hij reist de wereld over om stages, jobswaps en intensives te doen bij onder andere Tate, National Trust en Historic Royal Palaces.

Sinds 1 januari 2012 is hij vrijgemaakt om de gemeenschappelijke positionering van Heritage Museums Amsterdam te ontwikkelen en te realiseren. Onder die naam hebben Amsterdam Museum, Museum Willet-Holthuysen, Bijbels Museum en Museum Ons' Lieve Heer op Solder zich verenigd.

Drie jaar werk ging hieraan vooraf. Stenvers nam plaats in het overleg van een paar Amsterdamse grachtenhuismusea, waaronder Museum Willet-Holthuysen, dat valt onder Amsterdam Museum. Hij realiseerde zich dat verschillende grachtenhuismusea sámen een veel beter product opleveren dan elk apart. 'Het marketingteam heeft uitgezocht hoe we behalve Willet-Holthuysen ook andere grachtenhuismusea zouden kunnen ondersteunen. Niet iedereen had bijvoorbeeld een marketingteam. Samen met de andere partijen hebben we gekeken hoe we een aantal diensten en functies konden samenvoegen en hoe we het ook aan de "voorkant" beter konden doen. Zo hebben we toen de toegangsprijzen van de grachtenhuismusea gelijkgetrokken, alsook alle programmeringen, de openingstijden voor zover mogelijk, en ook planningen en promotionele thematieken.'

Stenvers onderzoekt nu of de gezamenlijke werkzaamheden die aan

de voor- en achterkant van de vier musea plaatsvinden, ook voor andere organisaties kunnen worden gerealiseerd. 'Je kunt bijvoorbeeld kijken naar een gezamenlijke creditcarddeal, gezamenlijke inkoop van energie of gezamenlijke financiën.' Op zijn nieuwe functie is geen titel geplakt. 'Mijn werk is nu gericht op product en business development, en dat is vanuit commercie en inhoud.'

Zijn geleerde lessen uit de bibliotheekwereld heeft hij meegenomen in zijn nieuwe werkomgeving. Stenvers: 'OBA-directeur Hans van Velzen denkt met tientallen filialen en uitleenpunten over de hele stad na. Dat wat er in de stad gebeurt, ziet hij meteen terug in de bibliotheekfilialen. De Amsterdamse museumsector ziet die bewegingen in de stad niet altijd, mede omdat de kleine veertig geregistreerde musea vooral binnen het centrum gevestigd zijn. Daarom is Paul Spies, mijn huidige directeur, ook weer met de buurten bezig middels diverse

buurt- en wijkprojecten.'

'Vanuit Amsterdam Museum proberen we ook samen te werken in de metropool Amsterdam. Voor 2014 zijn we bezig met een grote overzichtsexpositie over Jacob van Oostsanen in het Amsterdam Museum en zal het gezamenlijke thema "de gelovige stad" centraal staan in het jaarprogramma van Amsterdam Heritage Museums. Hierbij zullen verschillende partners aansluiten. Overigens zal dit jaarprogramma zich uitstrekken over een gebied tot en met Alkmaar.'

De culturele sector zou veel meer moeten denken in termen van de 'hamsterwijken' van Albert Heijn, vindt Stenvers. 'Alle supermarktfilialen doen in zo'n week mee. Dan is het effect het grootst. Bij de OBA heb ik dat ook altijd nagestreefd: alle bibliotheekfilialen brengen op hetzelfde moment eenzelfde thema, zoals bijvoorbeeld het suikerfeest. Met de musea waar we nu mee samenwerken, gaan we dat ook trachten te doen.'

Foto: Anne Vos

CARRIÈRE

>> De Universiteitsbibliotheek Rotterdam heeft een nieuwe organisatiestructuur. Onder het motto 'Interconnecting Information' streeft de UB naar een betere dienstverlening aan studenten, onderzoekers en docenten. Een en ander heeft tot twee aanwervingen geleid. **Maarten Steenhuis** MSc.

treedt per 1 augustus in dienst als adjunct-directeur UB en Hoofd Scientific Information Provision. Momenteel is hij werkzaam bij de Universitaire Bibliotheken Leiden als hoofd van de sector Digitale Diensten. **Roel Otten** vervult met ingang van 1 juli de functie van Hoofd Academic Services. Hij was

Maarten Steenhuis

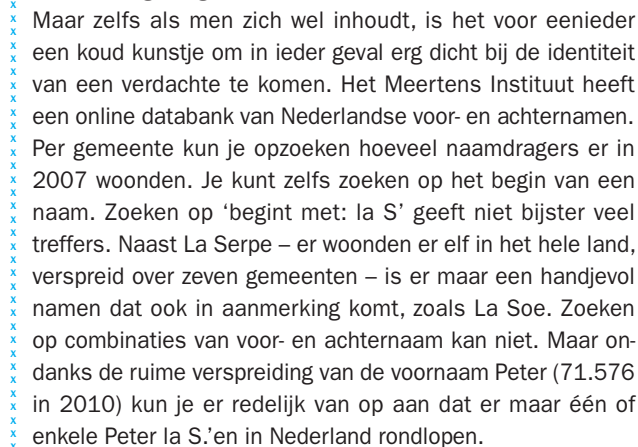
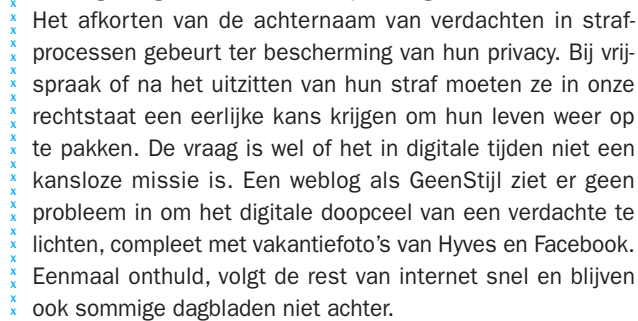
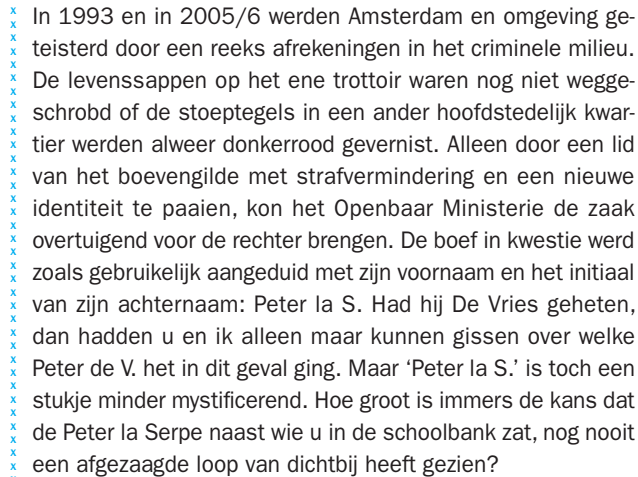
hiervoor hoofd van de Bibliotheek van het Nederlands Instituut voor

Roel Otten

Onderzoek van de Gezondheidszorg (NIVEL).

Beter Peter de V. dan Peter la S.

Ook bij zeldzame voornamen doet het probleem zich voor. Heet je Dino of Saban, dan is dat in combinatie met de eerste letter van je achternaam eigenlijk al voldoende om 'op zeker' naam aan persoon te kunnen koppelen. Een kind kan zien dat privacybescherming zo niet werkt. Overstappen op initialen, en zonder tussenvoegsels, verkleint het probleem. Maar ook dan is er geen gelijkheid voor de wet voor mensen met zeldzame initialen. Iets voor een slimme informatie-wetenschapper?

> **BOEKEN- EN
ABONNEMENTENSERVICE**

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

Ilge Subscription Management

Postbus 87592
1080 JN Amsterdam
Tel 020-6441842
Fax 020-6444412
info@ilge.nl
www.ilge.eu

ILGE is al meer dan 25 jaar de meest persoonlijke, betrouwbare partner in abonnementenbeheer. Zowel openbare bibliotheken als medische en bedrijfsbibliotheken genieten van onze deskundige dienstverlening en scherpst mogelijke prijzen.

Van Dijk Zakelijk

Postbus 486
3990 GG Houten
Tel 088-2345900
Fax 030-6386958
klantenservice@vandijkzakelijk.nl
www.vandijkzakelijk.nl

Leverancier van vakinformatie. Laat het beheer over uw abonnementen-pakket en boekbestellingen aan Van Dijk Zakelijk over, en creëer voor uzelf overzicht en kostenbesparing.

> **CONSULTANCY
ADVIESBUREAUS**

Infomare

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Reekx

Damsterdiep 231
9713 ED Groningen
Tel 050-3124618
Fax 050-3120592
www.reekx.nl

> **ICT DIENSTVERLENING**

BeeSmart

Pieter Bruegelstraat 14
7731 SK Ommen
Tel 088-2337627
Fax 088-2337650
info@beesmart.nl
www.beesmart.nl

BeeSmart is een innovatief ICT-bedrijf met unieke oplossingen voor o.a. cashless dienstverlening, outsourcing, compleet beheerde diensten op het gebied van gaming en wifi, maar ook oplossingen voor printing en telefonie.

> **INFORMATIEPROVIDERS
HOSTS**

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

> **OPLEIDINGEN**

> **CURSUSSEN**

> **BIJSCHOLING**

Erasmus Academie

Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel 010-4081839
info@erasmusacademie.nl
www.erasmusacademie.nl

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260, Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

HvA / Archiefschool

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

> **PERSENEEL**

> **WERVING & SELECTIE**

> **DETACHERING**

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Damsterdiep 231
9713 ED Groningen
Tel 050-312 46 18
Fax 050-312 05 92
www.reekx.nl

> **SOFTWARE**

Adlib

postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

**Infor Library
and Information Solutions**

Pettelaarpark 103
5216 PR 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

Librix

Postbus 102
7140 AC Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544-465814
www.nedaplibrix.com

> **UITGEVERS**

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf? Bel Bart van der Wal bij
Acquire Media op 038-4606384 of mail bvdwal@acquiremedia.nl.

ImPact! Informatie die ertoe doet

Vincent Icke

Alexander Klöpping

Murth Mossel

Redmond O'Hanlon

Lee Rainie

Wat hebben deze mannen met elkaar gemeen?

Wat is hun visie op de ImPact! die de InformatieProfessional heeft op hun dagelijks leven?

Op 15 november 2012 viert de NVB – dé beroepsvereniging van informatieprofessionals – haar 100-jarig bestaan en trakteren wij u op een feestelijk lustrumcongres in het Beatrixtheater in Utrecht.

Vincent Icke, Alexander Klöpping, Murth Mossel, Redmond O'Hanlon en Lee Rainie geven hun visie op de impact die de informatieprofessional heeft. Zij maken onderdeel uit van het hoofdgerecht van ons jubileumcongres en dat belooft een interessant, kritisch, filosofisch maar ook humoristisch programma te worden.

De eerste namen zijn nu bekend! Hou onze website www.nvb100.nl/congres in de gaten, want er volgen er meer.

Profiteer van de vroegboekorting en meld je hier aan:
www.nvb100.nl/congres

